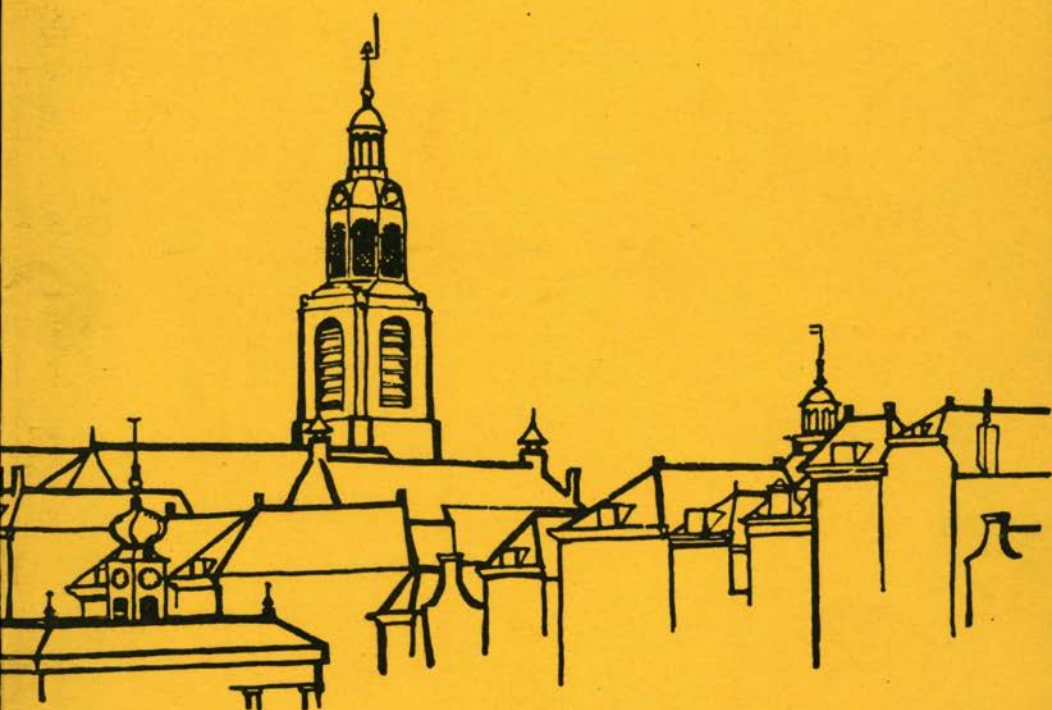


TIJD-SCHRIFT



HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

ATTENTIE !!

In dit Tijd-Schrift gelieve u aan te treffen:

1. Acceptgirokaart aanvulling kontributie 1982.
(Zie pagina 61 voor mededeling daarover).
2. Afhaalkaart voor het Historisch Jaarboek Vlaardingen 1982, waarmee u uw Jaarboek eind december a.s. kunt afhalen op de adressen die op pagina 62 zijn vermeld.

(Let op perspublicaties voor verschijningsdatum).

TIJD-SCHRIFT van de

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

Nummer 27, november 1982.

Sekretariaat : Het Reedershuys, Westhavenkade 45,
3131 AE VLAARDINGEN.

Telefoon: 010 - 34 72 40

Postgiro : 750978 ten name van de penningmeester.

INHOUD

Voorwoord van de commissie Tijd-Schrift	2
<u>M.van der Schee</u>	
Werkstudent.	3
<u>Matthijs A.Struijs</u>	
Onze ziekenhuizen.	39
Reakties van lezers	57
Kontributie 1982	61
Oproep aanvulling commissies	
Aanbiedingen boeken	62
Herinnering afhalen oude Jaarboeken	
Nieuwe uitgaven	63
15 jarig jubileum	64
Resterend winterprogramma	65
Oproep van de commissie Tijd-Schrift	66
Enquete lezingencommissie	67
Bijeenkomsten verenigingen in de regio	omslag 3

Aan de leden,

In dit Tijd-Schrift weer een tweetal artikelen. Het eerste van de hand van de 73 jarige Marinus van der Schee die al eerder enige verhalen publiceerde. Zo verscheen van hem in De Havenloods in 1972 en 1973 de serie "Kroegentocht door Vlaardingen" en in augustus van dit jaar nam Het Vrije Volk zijn verhaal "Feestmaal" op. Van der Schee, die van beroep transportbaas en materiaalbeheerder op een scheepswerf was, was lid van de werkgroep Arbeidersliteratuur van de Rotterdamse Kunststichting en schreef verschillende artikelen in het blad "WAR" van die werkgroep. Verder zagen twee afzonderlijke publikaties het licht: "De appel en Eva" en "Feest". Het laatste boekje, verschenen in de Sonde-reeks, beschrijft een koninginnedag in Vlaardingen.

Het tweede artikel is van Matthijs A.Struijs en verscheen eerder in De Omroeper, Vlaardings kontaktblad 65+, van september j.l., maar werd daarin door ruimte gebrek nogal verminkt opgenomen. In dit blad nu het complete verhaal.

Tijd-Schrift bevat verder twee nieuwe rubrieken: "Reakties van lezers" is de ene en de andere is "Nieuwe uitgaven". Beide rubrieken zullen als daar aanleiding voor is, ook in volgende Tijd-Schriften worden opgenomen.

In dit nummer vindt u ook een aantal mededelingen en oproepen waarvoor dringend niet alleen uw aandacht, maar vooral ook uw positieve reactie wordt gevraagd! Het lid zijn van een vereniging houdt samenwerking in!!

Wij wensen u veel genoegen met dit Tijd-Schrift.

P.M.J.van den Berg-Man in 't Veld

M.A.Struijs

E.C.van der Vlis-Dijkema.

WERKSTUDENT

Door M. van der Schee.

De voorgaande dagen was het betrekkelijk mooi weer geweest. Mooi eigenlijk niet, grijs en koud zoals je dat in januari verwachten kan. Maar wel droog of, zoals het weerbericht zei, geen regen van betekenis. Maar die dag regende het natuurlijk wel, zoiets kon je op je vingers uitrekenen. Op woensdag en dus net op de dag dat je de hele middag vrij van school bent. Een hele middag om je eindeloos te vervelen. Voor het raam zitten en kijken naar de regen die met bakken omlaag komt. Toen hij die morgen uit school kwam zag hij het al aankomen. Een eindeloze stoet van grijze wolken die door een harde wind het land werden ingedreven. Een kwakkelwinter, zoals de mensen zeiden. Half januari terwijl het nog niet een keer behoorlijk gevroren had. Omstreeks de kerst was er een beetje sneeuw gevallen en iedereen zei dat de winter nu toch ging doorzetten. De andere dag was het al gesmolten, weggevaagd door een temperatuur van enkele graden boven het nulpunt. Om er de zenuwen van te krijgen. De schaatsen bleven in het vet, terwijl de tikker nog niet uit de schuur geweest was.

De jongen sjokte als een levensmoede langs de verlaten straten. De kraag van zijn jas omhoog, de handen in de zakken en het hoofd omlaag alsof hem was opgedragen het plaveisel aan een nader onderzoek te onderwerpen. Elke jongen van zijn leeftijd zat nu natuurlijk binnen te lezen of te tekenen. Of andere dingen waarmee je de middag zou kunnen doorbrengen en die hij ook graag zou willen doen, terwijl het nu pas tot hem doordrong dat hij zonder meer de deur was uitgejaagd. De weg naar de hel was met goede voornemens geplaveid, dat zag

je maar weer, want met die soort van voornemens bezield had hij de zoldertrap op willen sluipen. Niet naar de hel, zo warm was het daar niet maar wel naar de grote hangkast die zijn vader gemaakt had op het kleine zoldertje boven de achterkamer. In die hangkast stond een kist, een grote zeemans-kist waarvan het halfronde deksel met zeehondenvel was overtrokken, een kist die allerlei geheimen bevatte. Een schat van oude boeken, papieren en zeemanskaarten en zelfs een oude revolver met een draaiende cilinder en een met zilver beslagen kolf. Dingen waar hij dagen mee bezig had kunnen zijn en waar hij tijden op gevlast had om er zijn neus in te steken. Maar aldoor was er wat in de weg gekomen, of zijn moeder had hem zelf ontdekt terwijl hij nog maar nauwelijks een blik in de kist had kunnen werpen of een van zijn zusjes zag hem daar en schreeuwde naar omlaag dat hij weer in de hangkast zat. Maar nu zijn vader op bed lag -een week tevoren ziek thuis gekomen van de visserij- en de zusjes in de voorkamer zaten te breien en moeder haar handen vol had, wou hij de kans waarnemen om zijn nieuwsgierigheid te bevredigen en de kist aan een nader onderzoek te onderwerpen. Dus sloop hij op kousevoeten de trap op, maar toen hij de trapdeur achter zich wilde sluiten was daar opeens zijn moeder die hem sissend van kwaadheid bij de arm terug trok en de deur geruisloos maar definitief voor zijn neus sloot. Waarna zij hem de keuken insleurde en hem daar in het oor fluisterde -een fluistering die door het hele huis te horen was- : "Wat moest je daar... en hoe kom je zo dom. Je vader ligt recht onder die trap en hij is nou net even onder zeil. Hij is toch al zo lastig en laat hem in godsnaam met rust...". Hij had zich nijdig los gerukt -hij mocht weer eens niks- zijn jas van de kapstok gerukt en was zwijgend de deur uitgelopen. Ondanks haar fluistering -die weer door het hele huis te horen was- waar hij met dit weer op af moest en dat hij een

ziekte op zijn lijf zou halen. Daar hij het zelf niet wist had hij haar vraag niet beantwoord. Dus sjokte hij voort in de plenzende regen en voelde zich de verloren zoon. Maar wel een die zijn ouders nooit kwaad gedaan had. Meer goed dan kwaad als je even naging wat hij allemaal voor hen deed. Kachelhout hakken en vaatjes warm water halen voor de was en meer van dat werk dat eigenlijk alleen een jongen maar doen kan. Een jongen met handen aan zijn lijf, dat mocht hij er wel even bij zeggen. Als ze daar maar rekening mee hielden. Hoewel er, eerlijk gezegd, nooit rekening mee gehouden werd. Want als je het goed naging was hij toch maar zonder pardon het huis uit gezet. Een huis waar hem bij zijn terugkeer zeker geen gemest kalf te wachten zou staan. Als hij ooit terugkeerde. Daar moesten ze -zijn zieke vader en zijn fluisterende moeder- maar niet te vast op rekenen.

Intussen zette hij zijn weg voort. Naar de haven, waar om deze tijd van het jaar ook geen moer te beleven was. De loggers trokken als verwaarloosde en vergeten honden aan de meertouwen; de kale masten zwiepten op de deining van het water als waar-schuwend vingers heen en weer. Het begon harder te waaien en de neerplenzende regen verdreef hem van de haven. De Kerksteeg op en naar de Markt waar de klok van de Grote Kerk op dat moment juist te kennen gaf dat het half drie was. Half drie! De jongen wierp wanhopige blikken omhoog, of de klok er wat aan doen kon. Hoe de middag door te komen! Geen mens te zien en hij liep daar maar. Of hij alleen op de wereld was. Hij begon er over te denken om toch maar naar huis te gaan en met een boek bij het raam te gaan zitten. Zoals ieder-een dat op zo'n middag deed. Die kist kon hij dan later wel 's te pakken nemen. Dan had hij dat nog te goed. Bezield met dit voornemen begaf hij zich huiswaarts of zou hij zich daarheen gaan begeven. Maar net op dat moment kwam er leven in de brouwerij. Want op de hoek van de Markt bij de Maas-



"De Kerksteeg op en naar de Markt..."

sluissedijk ontdekte hij een oude man die bezig was om een handwagen vanuit zijn pakhuis tegen de steile oprit naar de hoger gelegen straat te trekken. Een poging die, gezien de weinige krachten die de oude man ter zijner beschikking had en de moeilijke oprit tot mislukking gedoemd was. Halverwege de helling vertikte de wagen het en gleed ondanks het verzet van de grijsaard opnieuw het pakhuis in. De jongen amuseerde zich kostelijk en staarde belangstellend naar de man die zich op de boom van de wagen had neergezet en zich het zweet van het hoofd wiste. Hij wachtte slechts tot de oude man hem -geladen met werklust- zou ontdekken en zijn hulp inroepen. Hij behoefde niet lang te wachten, want even daarna vond plaats wat hij verwachtte: De oude man keek hulpzoekend om zich heen en ontdekte de jongen; hij wenkte hem en de jongen snelde toe, blij en opgelucht dat er leven kwam in de verstilde wereld. En nog gebeurde er eigenlijk niks, of zo goed als niks, want de oude man nam het stenen pijpje dat in z'n tandeloze mond bungelde er uit en zei: "Zou jij me even willen helpen jochie?". Het jochie knikte stom, het greep zonder bedenken de duwboom en trok met de oude man de wagen de straat op. Dat was alles, hoewel dat het begin van nog meer was. De oude man nam plaats op de duwboom, nam zijn pet af en wiste zich nogmaals het zweet af. Hij zei: "Je bent een flinke jongen hoor", en de jongen knikte alsof hij het daar volkomen mee eens was. Het regende niet meer maar de wind wakkerde verder aan en op sommige plaatsen ontstond een opening in het grauwe wolkendek. "De wind ruimt", stelde de oude man vast. Hij richtte een deskundige blik op het windvaantje van de toren: "'t Zal nou wel droog blijven", zei hij en, op de wagen wijzend, "als ie dat tien jaar geleden gedaan had, zo tegen gesparteld, zou ik 'm de straat hebben opgesmeten. Maar een mens wordt ouder en dan moet je wat toegeven".



*"Op de hoek van de Markt en de Maassluissedijk...".
Links het pakhuis waar "Bram" werkte.*

Hij knipoogde ondeugend en bukte zich om, met de rug naar de wind, zijn pijp aan te steken. Het mondstuk van de pijp was omwonden met een knoedel van garen als houvast voor zijn tandeloze mond. Toen de pijp brandde richtte hij zich op en vroeg: "Zou je me nog even willen helpen? Kijk, ik bedoel dit". Hij hield de jongen een lat van ongeveer een meter lang voor en zei: "Ik zal de bak van de wagen oplichten en dan zet jij de stok eronder. Dan komt het wiel vrij, en dat moet er af om gesmeerd te worden".

De jongen begreep onmiddellijk wat er van hem verwacht werd; maar was hij zelf niet groot en sterk, de oude baas had het toch zelf gezegd, en daarom stelde hij voor: "Zal ik de wagen oplichten en u de stok er onder doen ?".

Zo'n jongen toch. De oude man staarde hem een moment niet begrijpend aan, schoot daarna in de lach en zei: "Daar ben jij nog niet sterk genoeg voor. Veel spek eten en groter worden en dan, misschien...".

De jongen echter wilde onmiddellijk laten zien tot welke dingen hij in staat was. Hij lichtte aan de voorkant de bak van de wagen op maar lang niet hoog genoeg zodat het wiel niet vrij van de grond kwam.

"Hoger", riep de oude, "Je moet'm uit z'n veren lichten".

De jongen spande zijn spieren, liep blauw aan en riep geheime krachten op, maar het wiel kwam niet vrij van de grond. Toen greep de oude man in. Met één hand hielp hij om de bak te lichten en toen het wiel vrij kwam zette hij de stok er onder. Daarna sloeg hij zijn handen af en stelde tevreden vast: "Ziezo, dat hebben we's gauw gedaan. Nou het wiel er af, een lekker smeertje vet op de as en dan het wiel er weer op. Dan loopt ie als een torpedojager".

Terwijl hij bezig was nam hij de jongen terdege op en na een tijdje vroeg hij, een beetje onver-

schillig en of het hem eigenlijk niet interesseerde: "Zou je misschien bij mij willen werken ?".

"Ikke ?". De jongen verschoot er van en zei afwerend: "'k Ga nog op school". De oude man knikte goedkeurend. "Da's juist goed", zei hij. "Ik moet geen jongen voor hele dagen, dat kost mij te veel. Ik wil juist een jongen voor na schooltijd en 's woensdagsmiddags en zo. Je krijgt van mij een gulden in de week en bovendien valt er wel 's een fooitje af van de mensen die een wagen gehuurd hebben. Dat zit heus wel goed".

De jongen zei aarzelend en met blijkbare tegenzin: "Dat moet ik eerst aan mijn moeder vragen". Hoewel hij het, na er even over nagedacht te hebben toch geen gek idee vond. Want vooral in de winter liep je soms tegen de klippen op van ergernis dat je niet wist wat te doen om de lege uren door te komen. "Maar natuurlijk", zei de oude man, "dat spreekt". Maar toch liet hij nog een lokvogeltje los om het aanbod aantrekkelijker te maken, want met een koninklijk gebaar beloofde hij: "Als je morgen, dat is donderdag, komt zeggen dat het goed is en je helpt me dan nog een handje krijg je zaterdag toch een hele gulden". Een royaal gebaar waar de jongen moeilijk omheen kon. Een hele gulden! Met dit bedrag kon hij zijn oudere broer die een knaak in de week verdiende fijn de ogen mee uitsteken. Die kreeg een kwartje zakgeld terwijl hij dan, als hij toestemde, een dubbeltje zou krijgen, plus de fooien die in stromen zouden loskomen. Dat geloofde hij stellig. Dus bezweek hij voor de verlokkingen van de Mammon en hij knikte zijn toekomstige baas geruststellend toe. "Morgen kom ik", beloofde hij.

De oude man knikte tevreden. Hij had niet anders verwacht. "Dan zou ik nou toch graag willen weten hoe je heet. Een baas dient zijn personeel te kennen". Dus antwoordde de jongen dat hij Bram heette, Bram van Zwieten. "Toch niet een jongen van schipper Van Zwieten die verleden week ziek was

thuis gekomen ?". Ja, juist, dat was hij toevallig wel. "Ach ja", zuchtte de oude baas, d'r gebeurt wat in de wereld", en toen, "nou, tot morgen dan maar".

De overeenkomst werd met klinkende munt bezegeld. De oude man diepte een handvol kleingeld uit z'n broekzak en zocht er wat kopergeld uit. "Hier!" zei hij, terwijl hij de jongen drie centen in de hand drukte, "koop daar maar wat lekkers voor". Dit gebaar brak de laatste weerstand. Het fortuin lachte de jongen toe. Fluitend liep hij weg. Hij zou ze thuis eens wat laten zien. Ze zouden ver-steld staan, daar kon je op rekenen. Een jongen die nog op school ging en toch handen met geld thuis bracht. Hij zou z'n moeder uit de put helpen en het gezin tot welvaart brengen.

De volgende middag kwam hij om krap vier uur het pakhuis binnen draven. Hijgend en stoomwolken uitblazend als een locomotief. De oude baas stond er van te kijken. Zoveel werklust, als dat maar goed afliep. Hardlopers zijn doodlopers, dacht hij, maar opende het gesprek met: "Nou...en...wat zeien ze er thuis van ?".

"'t Is goed", hijgde Bram, "me moeder zei dat het goed was. Ze kan de centen best gebruiken".

Met die mogelijkheid had de baas al rekening gehouden. Hij wist wat er te koop was in een gezin met zeven kinderen.

"Was je vader er niet op tegen ?"

"Nee hoor, helemaal niet. Hij zei dat het een vin-gerwijzing was of zoiets". Hij grinnikte een beet-je. "Als de nood op 't hoogst is is de redding nabij". Het klonk of hij met die gulden de zaak drijvende kon houden.

"Nou, da's gelopen dan", constateerde de oude baas zakelijk, "dan gaan we nou maar 's uit de doeken doen hoe hier de zaken verlopen".

Hij troonde hem mee naar de ingang van het pak-

huis. Twee grote, aan de buitenkant groen geverfde deuren sloten het erf af. Op de rechterdeur, van de binnenkant gezien, waren onder elkaar een aantal cijfers aangebracht, van één tot vijftig. "Kijk, dat gaat zo. De wagens zijn ook genummerd en als er een weggaat, bijvoorbeeld nummer twintig, dan zet je achter dat nummer de tijd waarop hij is weggegaan. En als hij terugkomt ga je na hoelang hij is weggeweest. De klok hangt boven je hoofd (hij wees op de torenklok) dus de tijd heb je altijd bij de hand. De grote wagens doen een kwartje per uur, het middelsoort vijftien cent en de kleintjes een dubbeltje. Goed op de centen letten en de mensen netjes te woord staan".

Dat was dan het hele eieren eten. Een systeem dat uitblonk door eenvoud en doelmatigheid. De oude man staarde de jongen afwachtend aan en krabde met de klep van zijn pet over zijn kale schedel.

"Snap je het", vroeg hij, en toen, "je kan toch wel rekenen?". "Vanzelf", pochte Bram, "ik ben toevallig één van de beste van de klas".

Daar moest de oude baas even voor gaan zitten. "Ik wor d'r slap van in me benen, van zoveel geleerdigheid", verklaarde hij. "Even tot me zelve komen. Je rekent toch niet met een dubbel krijtje?" Bram antwoordde niet. Bedonder je ouwe moer maar, dacht hij.

"Nou, dat is dan alles", besloot de oude baas z'n uiteenzetting. "Tegen zessen zetten we zoveel mogelijk wagens binnen en die er niet in kunnen laten we rustig buiten staan. Daar zorgt onze lieve Heer wel voor", verklaarde hij. "Zes uur is toch niet te laat voor je, hoop ik". "Ach nee". Bram woof het bezwaar weg. "Heus niet hoor. M'n oudste zus komt dan ook uit haar dienst en m'n broer komt ook om die tijd thuis. Die moet dan om zeven uur weer op de burgeravondschool zijn".

"Nou, dat is dan allemaal geregeld. Haal jij nou nummer veertien maar even binnen, die moet nodig een smeertje hebben. Hij staat hier net om de hoek



*"Dan stond hij voor het pakhuis
met de handen in de zakken...".
(Het linkse pandje is al sinds lang verdwenen).*

bij de schilderswerkplaats".

De schemering zette door en hij nam een olielamp van de plank die tegen de muur was aangebracht. Hij ontstak hem en toen de jongen de wagen had binnengebracht zette hij de lamp op een kist bij het wiel. De oude man en de jongen zaten dicht bij elkaar terwijl zij de wagen onder handen namen. Hun schaduwen dansten over de witte muren en de oude man zei, een beetje droefgeestig: "Die oudste jongen van m'n dochter heeft me ook een tijdje geholpen, maar nou doet hij het niet meer. Hij voelt z'n eigen een beetje te grozig. Meneer gaat op de HBS, dit jaar voor het eerst en dan kan je een ouwe man, en al is het dan je bloedeigen opa, niet meer helpen. M'n dochter zou het geld best kunnen gebruiken, maar hij doet het niet meer. Hij schaamt z'n eigen voor z'n vrienden". Hij schudde zijn hoofd en draaide de moer van de wagens. Hij legde de moer naast zich neer en veegde met dezelfde hand een druppel van zijn neus waarop een donkere streep zich als een snor aan zijn bovenlip vast hechtte. "Op klompen lopen wil hij ook niet meer, hij wil schoenen maar hij vraagt zich niet af waar zijn moeder dat allemaal vandaan moet halen. Die schoenen en dat mooie pakkie en dan nog dat lesgeld, hoewel...". Hij stond glimlachend op en staarde tegen het licht van de lamp pinkogend naar de jongen die zwijgend de ontboezeming had aangehoord. Hij overhandigde hem een oude lap en zei: "Nee... da's toch eigenlijk te gek".

De jongen begon de as schoon te maken en de oude man zei: "Je kan zo'n jongen toch niet op klompen naar zo'n HBS laten gaan, da's te gek om los te lopen. Maar hij had toch eerst z'n moeder wel een beetje kunnen helpen en wat geld bij mij verdienen, dat zeg ik maar. En vet jij die as nou maar even in. Nee nee, niet te vet, dan loopt het vet langs het wiel. Dat staat niet alleen smerig, maar vet dat langs een wiel loopt daar heb je niet veel

aan hoewel het toch geld kost. Ja, keurig, zo is het goed. Nou het wiel er op en de moer en dan de andere kant maar".

Ze werkten zo vlot of ze nooit anders hadden gedaan. Toen het wiel op de as zat en de moer er was opgedraaid begon de oude man naar het gaatje van de splitpen te zoeken. In het weinige licht van de olielamp was dat moeilijk te vinden. De jongen keek belangstellend toe, er op gespitst om alle geheimen van het handwagen-mechanisme te ontsluiëren en de oude man zei, een beetje geïrriteerd: "Licht jij nou 's even bij, ik kan dat verkeerde gat niet vinden. Maar niet de lamp scheefhouden, want dan gaat de pit walmen en breekt het glas".

De jongen nam de lamp op en toen het licht op de as viel ontdekte hij het gaatje dat ten dele onder het vet verborgen was. Hij wees het aan en de oude man deed de pen er in. "Want kijk", zo zei hij, "als de pen er niet voor zit loopt de moer er af, en dan het wiel. En een wagen met één wiel is geen gezicht. Nog afgezien van de vraag wat voor schade dat zou veroorzaken". De jongen knikte enthousiast. Hij dronk de woorden in als een droge spons het water. Op school leerde je mondjesmaat maar hier met emmers tegelijk.

Terwijl zij het andere wiel onder handen namen stond de mond van de oude man bijna niet stil. Hij vroeg en legde uit en wist van alles wat. Hij had jaren op zee gevaren, op de visserij en later de koopvaardij, en van overal wat meegenomen aan kennis en ervaring, en niet te beroerd daar anderen van mee te delen.

"En wat ga jij doen, als je van school bent ?" vroeg hij nadat hij zijn repertoire had afgedraaid. Daar keek de jongen wel even van op. Dat was toch geen vraag, want elke jongen van een schipper werd toch immers zeeman. "Zeeman ?!". De oude man proestte het uit. "Zeeman! Op de visserij mischien ? Ja ? O Here, ook dat nog! Je bedoelt ze-

ker armoeliger, niet ? Ach jongen, kijk toch uit je doppen en bezint eer je begint. Visserlui zijn toch immers allemaal armoeligers, waar of niet. Als er eens een teelt bij is dat ze goed verdienen kan je dat op de balk schrijven. Maar dan is het de volgende jaren wel armoe. Werken van vroeg tot laat, slecht te eten en dan nog niks verdienen. Zeeman, hoe komt een mens er begod bij".

Hij schudde in opperste verbazing het bedaagde hoofd. "Je denkt toch niet dat het de hemel op aarde is. Avontuurlijk en meer van die onzin ? In de oorlog van 14-18 en kort erna zijn er bosjes van die arme bliksems gesneuveld die er op uit trokken om daar hun brood te verdienen. Het weeshuis zit vol met de nakomelingen van die tobbers. Ze wilden op een eerlijke manier hun brood verdienen maar ze liepen op een mijn en vonden de dood en de diaconie en armenzorg konden voor de kinderen opdraaien. Want een reder trekt zich niks meer van je aan als je niks meer oplevert, neem dat maar van mij aan. Dat weet ik bij ondervinding".

Hij stond moeizaam op en liep hoofdschuddend weg. "Doe jij dat wiel er nou maar op dan ga ik een pijpje stoppen. En denk om die splitpen".

De torenklok wierp één slag omlaag. Half zes!

"Als het wiel er op zit gaan we de wagens binnenzetten. Het is vandaag een dooie boel. D'r komt nou toch geen mens meer".

Thuis viel Bram op een stoel als een man die zijn taak volbracht heeft. Zijn moeder stond bij de tafel en sneed het brood. Ze hield het tegen haar borst en sneed er zo de hompen af. Onderhand oogde zij naar haar jongste zoon die wachtte op haar belangstelling en deelneming.

"Wil je soms koffie ?" vroeg ze, daar koffie alleen voor het werkende volk bestemd was. Hij schudde moeizaam het hoofd en op zijn gelaat verscheen een pijnlijke trek. Hij zuchtte. Tegen zo-

veel onbegrip en gebrek aan belangstelling kon hij niet op. Was ze dan helemaal vergeten dat hij die dag zou gaan werken ? Wat begreep een vrouw ook eigenlijk van mannenwerk. Een beroerd klein beetje, dat zag je maar weer. Maar door die zucht begon toch een vonkje van begrip bij haar aan te gloeien. Ze hield plotseling op met haar werk en zei eerlijk verrast: "Da's waar ook, jij zou vandaag gaan werken hé. Hoe is het gegaan ?" Woorden waar een man antwoord op kon geven.

"Ik ben moe", mompelde hij. "Moe ?". Ze staarde hem een tijdje verbaasd aan. "Is dat wagentjes verhuren dan zo vermoeiend ?".

Juist ja, daar had je het weer, typisch een vraag voor een vrouw. Een man zou heel andere vragen stellen, en daarom antwoordde hij, vermoeid en waardig: "Van het verhuren niet, maar wel van het smeren en repareren. Da's een heel werk hoor".

Vanuit de bedstee werd gevraagd: "Wie praat er over werk. Wie is dat ?". Half opgericht, steunend op een elleboog en zich in evenwicht houdend aan de beddekwaast boog zijn vader zich uit de bedstee. Z'n blik gleed van de een naar de ander.

"Bram werkt, dat weet je toch", zei moeder. "Hij is vanmiddag begonnen". Vader mompelde: "O ja, da's waar ook. "Hij keek de jongen even aan. Die blikskaterse jongen klaarde het toch maar weer. Echt een jongen van hem. Doorzetten, daar ging het om. Er gleed een trek van voldoening over zijn door pijn verkrampte gezicht, en hij mompelde dankbaar: "Zonder Zijn wil valt er geen musje van het dak".

Zij vrouw knikte met een spotlachje van 'ja, dat zal wel'. Hij lag al veertien dagen thuis en zij had nog geen cent gezien. Niet van de rederij of wie dan ook. Zelfs geen blijk van medeleven of belangstelling. Dus moest zij wel dankbaar zijn voor elke cent die er binnenkwam. "Ik krijg zaterdag al een hele gulden", zei de jongen. Als antwoord gleden haar handen over zijn haar. Een aan-

moediging die hij tevreden aanvaardde.

De baas woonde aan de andere kant van het kerkplein bij de Waalsteeg en als het werk het maar even toeliet schoot hij weg om thuis een bak slobber te halen. Buiten koffie kon hij niet en van daar dat zijn nek zo bruin was. Van het koffielurken en pijpjes roken, dat ging ook de hele dag door. Als hij z'n pijp had uitgeklopt stopte hij hem meteen weer vol. Hij kon het walmende voorwerp ondanks het drijfanker, zoals hij de knoedel garen om de steel noemde, niet rechtop in zijn mond houden, het zwaartepunt draaide aldoor naar omlaag waardoor de tabak er onmiddellijk zou zijn uitgevallen als er niet een dopje van ijzergaas dat met een kettinkje aan de steel verbonden was dit verhinderd zou hebben. Met al deze voorzieningen was het hem mogelijk tijdens het werk dat hij verrichtte een pijpje te smoren maar als hij maar één woord sprak moest hij het ding ter hand nemen om de val en de vernietiging van het stenen prul te verhinderen.

"Even m'n keel doorspoelen", noemde hij het kof-fiedrinken ook wel, "en met moeders een praatje maken. Dat mens zit ook de hele dag maar alleen". Dan rustte de verantwoording voor het hele bedrijf op de smalle schouders van de jongen. Op deze momenten gedroeg hij zich als de geslaagde zakenman. Iemand waar je mee praten kon en die je advies zou kunnen geven. Dan stond hij voor het pakhuis met de handen in de zakken en de borst vooruit en richtte een kalme en zakelijke blik op de voorbijgangers. Want het kon niet ontkend worden dat ook onder zijn leiding de zaak gesmeerd liep. Als een goed onderhouden wagen. Het handwagen-transport werd bijna nog niet gehinderd door de auto, hoewel van die walmende en stinkende, herriemakende krengen er af en toe wel eentje bijkwam. Voornamelijk T-Fordjes, heel bescheiden op koetsen



*"De baas woonde aan de andere kant van het kerkplein bij de Waalsteeg...".
(Het pand in de Waalsteeg dat direkt naast het stadhuis zichtbaar is).*

lijkende vehikels die, zo zwart als een maanloze nacht, op gespaakte wielen hun weg trachtten te vinden door de smalle straten van de binnenstad. De paardewagens met hun vette knollen beheersten nog het stadsbeeld en daarnaast was er de handwagen voor de kleine man. Daar vervoerde hij letterlijk alles mee wat hem in de weg stond of wat hij nodig had. Hij verhuisde er zelfs mee, het weinige meubilair werd er mee overgebracht en de visserman bracht er zijn uitrusting mee aan boord. Zijn stromatras en zijn dekens en zijn stoppekestje. Zijn loon was gering en dus was het zaak om zelf de handen uit te steken en met het loon rond te komen. Een vrachtje cokes bij de gasfabriek. Bij de kolenboer betaalde je er per mud dertig of soms wel veertig cent meer voor en als je niet te beroerd was dan kon je dat zelf verdienen. Zodoende kwam de jongen soms handen te kort om het een ieder naar de zin te maken. De één een kleine wagen voor een klein vrachtje en de ander wilde er een waar je lekker wat mee vervoeren kon, maar iedereen wou een wagen die goed liep en die met weinig inspanning veel werk voor je deed.

Het geld stroomde binnen. Er waren wel vijftig wagens en soms waren ze allemaal verhuurd. Dan stonden er mensen te wachten tot er een terug kwam en die genoeg moesten nemen met wat er terug kwam. Het oude koekblik dat op de plank bij de olielamp stond raakte dan bijna vol met dubbeltjes en kwartjes, maar de jongen kwam er nooit achter wat er die dag verdiend was. Dat wist alleen de baas die het blik 's avonds mee naar huis nam en daar de balans opmaakte. De in het vooruitzicht gestelde fooienstroom viel wel wat tegen, de mensen hadden het niet en soms was er een heel dispuut als er voor een grote wagen die twee uur was weggeweest twee kwartjes betaald moest worden. Twee kwartjes, een rib uit hun lijf. Daar moest je toen een uur voor werken en dus was het eigenlijk niks minder dan oplichterij. Zulk soort din-



*"...die er niet in kunnen laten we rustig buiten staan".
De Markt tussen Bredesteeg en Maassluissedijk.*

gen kwamen bijna dagelijks voor en het gebeurde ook wel dat er onder het middageten wagens werden weggehaald en later stiekem terug gezet. Waaruit blijkt dat het met de fooiengeverij niet uit de hand liep en dat hij alleen bij uitzonderlijke gevallen een vierduitenstuk of hooguit een stuiver in de hand gedrukt kreeg. Niet meer dan twintig cent per week en met het dubbeltje van zijn moeder erbij was dat dan dertig cent. Toch nog een mooi bedrag als je even naging dat zijn broer van een hele week werken maar een kwartje kreeg. Over de fooien sprak de jongen niet daar ze bij hem thuis toch al de mond vol hadden over het najagen en het bezit van aardse goederen en het dienen van de Mammon. Hoewel ze allemaal tuk op geld waren en dagelijks in de weer om er zoveel mogelijk van binnen te slepen. Zelfs het dubbeltje zakgeld werd wekelijks weggelegd. Dat moest, want wie het kleine niet eert is het grote niet waard. De jongen deed dit met grote tegenzin in het houten spaardoosje met een gleuf in het deksel waarin nog nooit een cent gezeten had. Nu werd daar de basis gelegd voor zijn toekomstige welvaart. De rest van zijn inkomen belegde hij bij de snoepvrouw aan de andere kant van de kerk naast de goudsmid. Daar kocht hij nougatblokken en andere dingen die slecht voor zijn maag waren en slecht voor zijn ziel omdat zijn moeder er niks van wist, maar het eigenlijk wel weten moest. Want iets voor je ouders verzwijgen was ook zonde. Daar kwam hij pas later achter want aan de bestraffende hand ontsnap je nooit. Op een keer toen Bruintje het trekken kon kocht hij een pakje Encore-cigaretten waarvan er vijf in een pakje zaten. Hij wachtte tot de baas weer even weg moest en hing daarna de gebroken haan uit door wijdbeens voor het pakhuis te gaan staan met een walmende sigaret in het hoofd. Nog geen vijf minuten daarna had hij zijn straf daarvoor te pakken. De sigaret smaakte hem toch al niet, het was heel anders dan hij verwacht had



"De rest van zijn inkomen belegde hij bij de snoepvrouw aan de andere kant van de kerk, naast de goudsmid". (Het tweede huis van links was het snoepwinkeltje van de weduwe Van IJperen. Het pand werd kort geleden gerenoveerd).

en wat andere jongens hem hadden wijsgemaakt, want na enige diepe halen begon hij te zweven en kwam zijn maag in opstand. De cigaret had hij nog niet half opgerookt; hij smeed hem weg maar het was al te laat. Kokhalzend en zo ziek als een hond kroop hij weg achter de pakhuisdeuren. Daar vond de oude baas hem, zo ziek als een hond op een haringlogger en met weggedraaide ogen. De man schrok zich wild, zou hij dood zijn? Maar toen viel zijn oog op de half opgerookte en nog brandende cigaret en hij slaakte een zucht van verlichting. Zijn angst werd verdreven door een aanval van kwaadheid. Hij trok de jongen omhoog en begon tegen hem uit te varen. "Wou jij me een keer laten doodschrikken, brutale aap dat je bent. Roken terwijl je nog maar nauwelijks praten kan. Een verse paardendrol rookt ook, dus jij dacht dat kan ik ook. Ben maar blij dat je er mee op de koffie gekomen bent. Als je vader het wist sloeg hij je benen kapot. Ga maar gauw een beetje drinken, dan knap je misschien op".

De jongen dronk een beetje en spoelde zijn gezicht onder de kraan af. Hij zuchtte diep, voelde de misselijkheid weg trekken en begon weer een beetje kleur te krijgen. Nog wat slap op de benen maar toch zag hij de toekomst weer met enig optimisme tegemoet. "Zal je dat nooit meer doen", zei de oude baas. Hij paste er voor dat er later gezegd zou worden dat hij het de jongen had aangeleerd. Hij trok met de schouders en antwoordde niet. Die ouwe moest nodig wat zeggen. 'Rookte zelf een half ons tabak per dag op. Met dat stinkende doorrookertje. Z'n bast zou wel bruin uitgeslagen zijn. Dat kon als je veel rookte. De oudste broer van een jongen die hij kende en die als stoker op de grote vaart voer rookte honderd cigaretten per dag en was helemaal bruin uitgeslagen. Z'n borst en z'n rug, op de plek waar zijn longen zaten. De jongen schepte er over op of het een onderscheiding was. Zijn oudste broer had zoiets niet en daarom voelde

hij zich eigenlijk een beetje bekocht. "U rookt toch zelf ook", zei hij stuurs.

De oude baas gaapte de jongen sprakeloos aan. Die jeugd! Vroeger was dat anders en beter.

In het voorjaar begon eigenlijk pas de drukke tijd. De tijd van de schoonmaak en de verhuizingen. Maar weing mensen die niets op te ruimen of te versjouwen hadden. Daarnaast had je dan nog de visserlui die hun spullen aan boord brachten, met de handwagen natuurlijk, want een rijtuig of een taxi was er toen nog niet bij. En niet te vergeten de joden en andere negotianten die om een wagen kwamen om hun waren uit te venten. De joden moesten een wagen met een burry of een platvorm die de oppervlakte van de wagen met de helft vergrootte. Daarop stortten zij hun fruit, voornamelijk sinaasappelen en bananen, uit. Ze verdienden er een schraal belegde boterham mee. Af en toe leek het erop als zij 's avonds met hun negotie terugkeerden of er niets van de voorraad was afgegaan. De lege wagens werden schuin in elkaar gepast, dan konden er heel wat in het pakhuis, terwijl de met fruit beladen wagens horizontaal moesten staan en heel wat ruimte in beslag namen. De oude baas sloofde zich voor hen uit en toch waren zij nooit tevreden. Zij verkochten niet genoeg, verdienden te weinig, het was te koud of het had geregend, maar altijd was er wat. Een echtpaar, allebei dik en donker en met grote schreeuwstemmen van het venten, spande de kroon. "Die christenjongen vertrouw ik niet", gromde de man luid genoeg dat de jongen het horen kon, "elke morgen lijkt het me dat er wat verdwenen is". De vrouw viel hem bij. "Je blijft er af hoor, en denk er om, ze zijn geteld", alsof het mogelijk was het aantal te tellen.

De jongen woest, gooide er minachtend uit: "Die gedroogde dingen waar jullie mee leuren. Geen mens

wil ze, al gaf je ze voor niks nog niet".

Dan dansten ze van kwaadheid en staken hem met hun neus bijna de ogen uit. Ze dekten hun negotie met wantrouwende blikken af en haastten zich naar de trein. De jongen schreeuwde hen na: "Mandarijne die soet sijne, acht om een dubbeltje maar. Je ken er de kachel mee aanmaken, geloof dat maar". Waarop de oude baas een beetje misprijzend zei: "Je moet die arme sloebers niet zo plagen. Ze werken zich dood en nog verdienen ze niks. Of zo goed als niks. Ik snap toch niet waar die lui van rondkomen. Soms doen ze er een hele week over om zo'n vrachtje kwijt te raken". "Ze denken dat ik er van steel", zei de jongen. "Nee toch". De oude man schrok er van. "Zoiets doe je toch niet, Brammetje". "Ikke". De jongen schopte minachtend tegen de wagen. "Ik lust niet eens sinaasappelen en deze zeker niet".

Werken deden ze niet, zoals zij beweerden. Ze liepen in lompen en op afgetrapte schoenen, ze ze schreeuwden zich schor en sjouwden zich een breuk met de zwaar geladen wagen. Maar werken, nee, dat deden ze niet. Een echte jood is een handelman en dan sta je toch altijd nog een tree hoger dan een werkmán. "Dan een bedelaar, dacht de oude baas. Want klagen konden ze. Dat hadden ze van die muur in Jeruzalem. Klagen en de boel belatafelen. Dat is ze met de paplepel ingegoten. Hou daar rekening mee jongen. Van de wagenhuur die ik toch al laag houd omdat ik rekening hou met hun verdiensten, proberen ze altijd nog wat af te pingelen. Maar dan hou ik voet bij stuk. Drie gulden voor een wagen met een burry is toch zeker niet te veel. Voor een hele week? Als je het uitrekent betalen ze dan nog geen vijf cent per uur. En dat voor een wagen die een kwartje doet. Da's ver beneden de prijs".

Zij doffe oude mannenogen schoten vonken. "Dat weten ze blikskaters goed. Maar ze proberen altijd nog de klaagliederen van Jeremia te overtroeven.

Daar ben ik wel eens ingetrapt maar toen ze de volgende dag de wagen in één keer leeg verkochten hoorde je ze niet. Toen gaven ze me ook geen cent meer van hun goeie verdiensten en daarom zeg ik nu: hier met het geld en geen cent minder".

Zolang de drukte in het transport aanhield en de wagens de deur uitrolden had Bram niet de tijd om over zijn toestand na te denken. Het werk was nieuw en hij deed het graag en nog miste hij de vrijheid niet. Rondlummelen deed hij zeker niet, het werk hield de taaie verveling die zijn dagen geteisterd had op een afstand en na zessen had hij dan nog volop tijd om zich te vermaken. Dan was het spel met de jongens uit de buurt opwindender en vloog de tijd om tot hij binnen geroepen werd. Want ondanks het werk bleef hij een schooljongen die op tijd naar bed moest. Acht uur en geen minuut later. Maar toen het voorjaar doorbrak en de dagen langer werden en de zon meer uren begon te schijnen kostte het hem steeds meer moeite om zich na vier uur in het werk onder te dompelen. Voor een gulden waar hij niet meer dan een dubbeltje aan overhield. Een dubbeltje dat gespaard moest worden terwijl het geld voor hem zijn waarde begon te verliezen. Nog niet lang geleden was hij blij te maken met een cent en nu was het al zover dat hij nauwelijks dank je wel zei voor een stuiver. Niet dat het geld bij hem binnen rolde, maar als hij krap zat en trek had in wat lekkers was daar altijd nog het blikje dat hem uit de nood kon helpen. Nood leert bidden, zo was hem geleerd, maar nu had de nood of eerlijk gezegd de snoeplust hem tot diefstal verleid. Dat duivel zat in dat blikje en die had hem nu wel goed te pakken. Die had voortdurend vanuit dat blikje naar hem zitten lonken en hem in het oor gefluisterd dat het geen zonde was. Dat hij het dubbel en dwars verdiende en dat de oude man hem tekort deed. Dat hij het

toch niet in de gaten zou krijgen. Dat er zoveel wagens verhuurd waren tegen zoveel verschillende prijzen en tijden dat het niet mogelijk was na te gaan wat er was binnengekomen. Dat de baas meer ging koffiedrinken en maar pijpjes stond te roken terwijl hij voor de zaak opdraaide.

Het eerste dubbeltje woog het zwaarst, dat wel. Het had hem heel wat tijd gekost voor hij zijn hand omhoog bracht en het geld uit het blikje nam. 'Wie staat ziet toe dat hij niet valle'. Maar toen hij evengoed voor dat eerste gestolen dubbeltje twee nougatblokken kon kopen of twee stukken chocola en hij er later geen buikpijn van kreeg geloofde hij het wel. Voor hem het bewijs dat hij het eerlijk verdiend had. Dat er van boven goedkeurend naar hem gekeken werd of dat ze daar een oogje dicht deden voor een jongen die zo goed z'n best deed. En de ogen van de baas verduisterden of hoe ze het daar noemden. Hij merkte er in ieder geval niks van en hij rookte er geen pijp minder om. Financieel zat hij dus goed maar dat maakte het nu juist moeilijk om weg te komen. Om weer als schooljongen maar dan zo arm als een kerkrat door het leven te gaan. Niet dat hij dagelijks in dat blikje zat, hoewel het makkelijk was als je wist dat je wat achter de hand had. Dat het niet mee zou vallen om de snoepwinkel voorbij te lopen. Dat hield hem vast terwijl hij vocht tegen de neiging om de oude baas in de steek te laten en na vier uur met zijn vriendjes te gaan spelen. 'Het geld dat stom is maakt recht wat krom is'. De betekenis van deze filosofie drong nu pas tot hem door. Terwijl met rasse schreden -dat kon je wel zeggen want de dagen vlogen om- de grote vakantie naderde. En dan hele dagen de klos zou zijn met het onderhoud van het wagenpark en het gedraai van de mensen die om een wagen kwamen of er een terug brachten. Terwijl hij nu al niet vooruit te branden was. Als de baas maar even z'n hielen gelicht had smet hij het gereedschap in een hoek

en ging er lusteloos bij zitten. En stak een cigaret op. Ook al zo'n rot gewoonte waar hij nauwelijks meer buiten kon. En die het hem moeilijk maakte om het werk in de steek te laten. Geen werk maar dan ook geen geld. Het paste allemaal als een kurk op een fles. Thuis kon hij er niet over praten. Zijn moeder dacht stellig dat hij tot aan het einde van de schooltijd met het werk zou doorgaan, want zij beurde elke week haar geld terwijl zij voor geen cent last aan hem had. Hij werkte en als hij thuis kwam was hij zo mak als een duif. Twee dingen die haar met zijn werk verzoenden.

Hij droomde van het spel dat hij nu al maanden had moeten ontberen. Als de grote vakantie was aangebroken. Hele dagen op het opgespoten land aan de Maas. Zwemmen en vechten zoals het in de boeken beschreven stond. Gevechten tussen Indianen en Voortrekkers. Indianen met bossen riet en pluimen op hun kop, vol gesmeerd met kleurkrijt. En Voortrekkers met achterladers of takken die er veel van weg hadden. Op elkaar inhakken waarbij het spel soms uitliep op een echt gevecht als de een voor de ander niet wilde wijken. Om daarna vuil en bezweet en soms gekneusd het water in te duiken...

Er viel een schaduw en daar stond opeens de baas. Hij had hem niet eens horen aankomen. De baas die hoofdschuddend op hem neerkeek. Het ging fout met die jongen. Had nergens zin in en als hij wat deed was het op z'n jan-boeren-fluitjes. Geen cent zijn ze waard, die jongens. In zijn tijd was dat anders. Met z'n tiende al op zee en werken tot je er bij neerviel. Maar wat was hij er eigenlijk mee opgeschoten, met al dat werk. Hij was nu zeventig en toch moest hij er elke dag nog tegenaan. Om rond te komen want die ouderdomsrente stelde niks voor. Elke week drie gulden, net genoeg om er de huishuur van te betalen. Het stemde hem tot nadenken want die jongen had nog heel wat jaren voor de boeg, en met die grote vakantie in het

vooruitzicht gaf hij er natuurlijk de brui aan. Hij wou spelen en ravotten, omgang met een jongen van zijn leeftijd, nou ja, als die jongen van zijn dochter nou's een paar weken zou willen helpen. Dan konden ze samen al de wagens een goeie beurt geven en een beetje met mekaar omgaan. Dan hield hij die jongen er misschien mee vast. Hij was de laatste tijd wat afgezakt maar toch zou hij hem niet graag willen missen, want de meeste jongens van zijn leeftijd daar had je toch immers niks aan.

Hij klopte zijn pijp uit en keek neer op de jongen die roerloos wachtte op het standje dat hem te wachten stond. Of de uitbrander of hoe je zoiets dan ook noemen wilde. Hij zou er mooi lak aan hebben want als die oude zak veel praatjes maakte nam hij meteen de kuierlatten. Dan kon hij zelf al dat werk doen voor een gulden per week. Voor een gulden en dan nog complimenten afwachten als hij even een blaasje nam. Dan zou hij... Maar de oude baas zei niks en na verloop van tijd zei hij nog niks en toen begon hij zich toch een beetje schuldig te gevoelen. Dat hij daar zomaar zat en niks deed terwijl er toch werk genoeg was. Twee wagens die nodig gesmeerd moesten worden en nog meer klusjes. Zijn streng opgevoede zieltje kwam er tegen in opstand. Van binnenuit hoorde hij waarschuwend stemmen: 'je dagen niet in ledigheid doorbrengen. Ledigheid is des duivels oorkussen' en dat terwijl hij toch al min of meer in de greep van Satan verzeild geraakt was. Denk maar aan die dubbeltjes die hij zich wederrechtelijk had toegeëigend. Dus wierp hij een schuldige en om vergeving vragende blik naar omhoog maar de baas stond met zijn rug naar hem toe en stopte met overleg zijn stenen pijpje. En overdacht de woorden die hij zeggen zou. De jongen niet kopschuw maken. In de loop van de jaren had hij er al zoveel versleten. Jongens waar je totaal niks aan had. Het meest opmerkelijke was wel dat de jongens met de

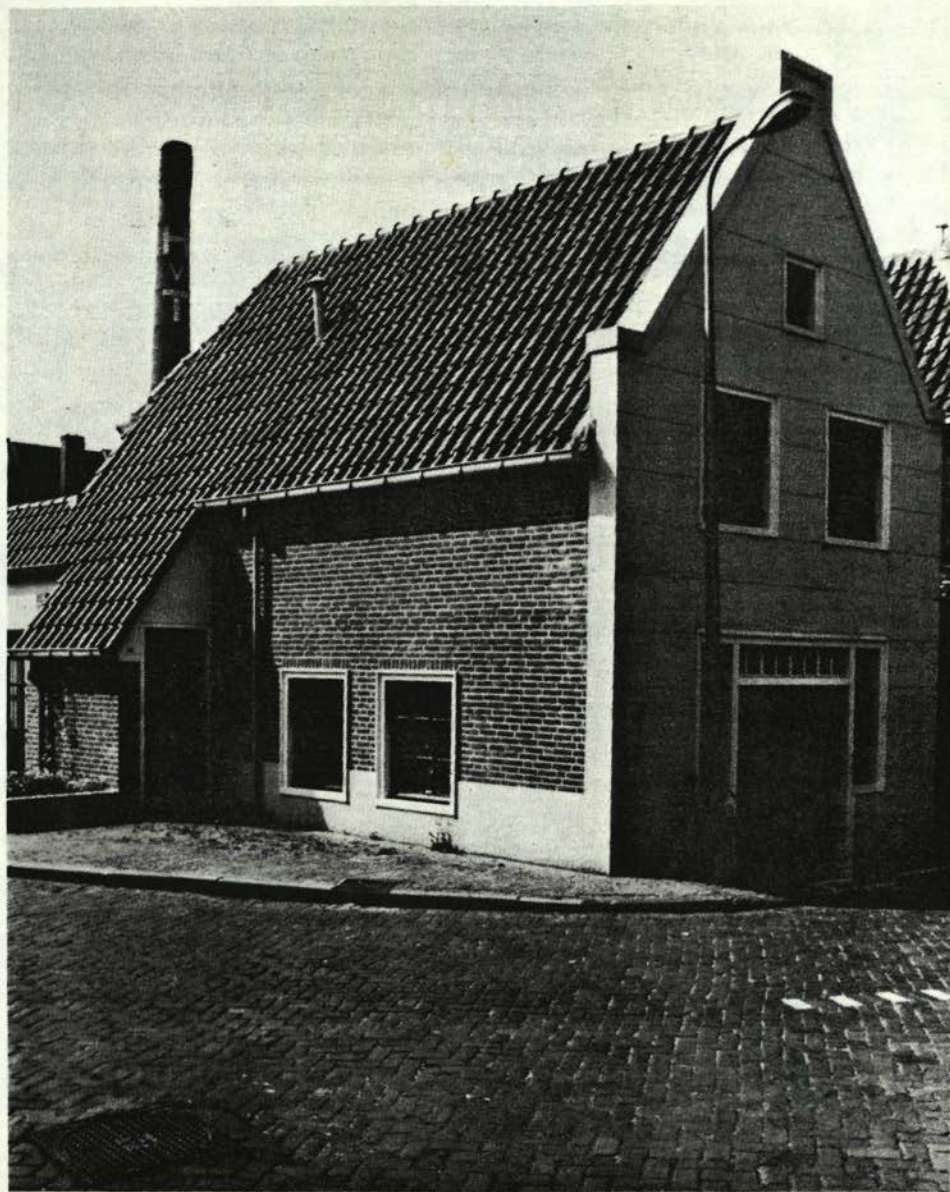
grootse bekken het minst presteerden. Aan elke jongen mankeerde wat als je er goed over nadacht, maar deze wilde hij toch liever houden. Hij had geen grote mond en kon z'n handen gebruiken. Twee dingen die hem wel aanstonden en dan moest je z'n nukken maar op de koop toe nemen. Niemand is volmaakt, bedacht hij wijsgerig, en toen wende hij zich om en keek neer op de jongen die afwachting naar hem opkeek.

"Wat zou je er van denken", zei hij, "als we er 's een jongen bijnamen in de vakantie? Een jongen waar je mee samen kan werken en af en toe eens een praatje maken. Lijkt je dat wat, want aan een ouwe vent als ik heb je niet veel om mee te babbelen. Jullie praten graag over jullie eigen dingen, over school en zo en andere dingen waar jullie graag over praten. Wat denk je?".

De jongen dacht ernstig na. Als het een jongen was waar je mee praten kon zou het heus wel gaan. En er geintjes mee uithalen en lachen. En af en toe spelen. Dingen waar hij erg naar verlangde. Het werken was hem bar tegen gevallen. Elke dag het zelfde: smeren, de wagens uitvegen en de mensen te woord staan. Soms aardige mensen maar de meesten waren krenge. Wilden je voor een dubbeltje belazeren en als je het door had, en dat had hij altijd, of zo goed als altijd, dan kreeg je nog een grote bek op de koop toe. En als dat gebeurde gebeurde het altijd als de baas er niet bij was. Dan durfde zo'n grote vent een jongen wel uit te veten. Het gebeurde ook wel dat er een ruzie maakte en zonder betalen weg liep. Daar stond je dan als kleine jongen. Dan was het wel nodig dat je iemand bij je had. Het ging er maar om wie? Veel keus was er niet en daarom zou het die jongen van zijn dochter wel zijn. Een jongen die hij niet kende maar die naar wat hij er van gehoord had een wijsneus en een opschepper zijn moest. Een jongen met een stropdas en glimmende schoenen.

De oude baas keek hem afwachtend aan. "Nou, wat denk je ?" vroeg hij, hoewel hij er, eerlijk gezegd, toch wel wat tegenop zag om er een jongen bij te nemen. En vooral die jongen van zijn dochter, want dat liep natuurlijk uit op elkaar pesten en rotzooien. Daar kende hij hem te goed voor. Maar verdere overwegingen werden hem ontnomen door de jongen die zei dat het goed was. Dat ze het best eens konden proberen. Als het niet ging konden ze hem altijd weer buiten de deur zetten. De jongen sprak of hij het grootste aandeel in de zaak had. De oude baas grinnikte er in z'n eigen om, maar aldus werd besloten.

Als gevolg van dit besluit stond er ongeveer een week of twee daarna een jongen in het pakhuis die zei dat hij Piet heette en een kleinzoon van de baas was. De grote vakantie was de vorige week losgebarsten en Bram had zich al afgevraagd waar de jongen bleef. Of hij het misschien vertikte om te werken en er wat bij te verdienen. Maar goed, daar was hij dan toch, de vermaarde H.B.S-er. Ze zeiden geen van tweeën wat maar draaiden om elkaar heen als honden. Piet was een kop groter dan hij. Een nogal opschepperig type. Z'n haar aan de linkse kant in tweeën gekloofd door een liniaalrechte scheiding en gehuld in een overhemd met stropdas. Een korte broek die zijn knotsen van knieën vrijliet, geblokte kousen en glimmend gepoetste zwarte schoenen maat 44. Meneer zelf, maar een pet droeg hij niet en dat stemde tot nadenken. Want al was je arm als Job en al had je geen kleren om aan te trekken, dan voelde je je toch gekleed als je alleen maar een pet had om op je kop te zetten. Bram begon een beetje te grinniken; hij keek nadrukkelijk naar het blote hoofd en vroeg na enige tijd of het niet koud was daar boven en zonder pet. Waarop de al enigszins blauw aanlopende Piet antwoordde dat jongens met hersens, en dat waren dan de jongens die een H.B. S. konden volgen, geen pet nodig hadden maar dit



Het pakhuis waar "Bram" in werkte is ca 4 jaar geleden geheel afgebroken, maar in dezelfde stijl weer opgebouwd en als woonhuis ingericht.

voorrecht overlieten aan leerlingen van de lagere school die wel een pet moesten dragen om hun stomme hersens bij elkaar te houden. Zo zat dat in elkaar en zo kon het gebeuren dat die twee binnen vijf minuten als vijanden tegenover elkaar stonden. Bram voelde zich afgetroefd maar hij ontdekte meteen dat die Piet niet alleen een kop groter dan hij was maar ook twee jaar ouder en daarbij goed van de tongriem gesneden. Hij zon op wraak, vooral dat van die stomme hersens zat hem dwars, maar op dat moment schoot hem te binnen dat de vader van zijn rivaal het niet verder geschopt had dan matroos, matroos op een haringlogger notabene, en daarom siste hij dol van kwaadheid: "Kale opschepper dat je bent, je kan niet eens een pet kopen van de grijpstuiver die je vader verdient. Als je geen jas hebt is het niet koud", voegde hij er smalend aan toe.

Blauw en opgeblazen als een kalkoense haan vloog Piet op hem toe en het zou vast knokken geworden zijn als de oude baas, die op enige afstand de kennismaking gevolgd had, niet op het juiste moment had ingegrepen. Die snotjongens ook met hun opschepperij! Hij smeed ze elk een kant op en informeerde op hoge toon: "Zouwen jullie niet 's een keer wat gaan doen, want met ouwehoeren en ruziezoeken komen we er niet. Daar betaal ik niet voor. Vooruit jij Piet, haal jij dat ouwe bakbeest, die nummer 50 even binnen. Hij staat daar in de hoek bij de kerktoren. Schoonmaken, smeren en dan de buitenkant verven. Er staat een pot met grijze verf daar in de hoek. Opschieten en wegwezen".

Toen de jongens bezig waren begon hij een pijpje te stoppen. Allerlei spreuken die met werken in verband stonden schoten hem door het hoofd. Wie niet werkt zal ook niet eten, daar begon het al mee. En ledigheid is des duivels oorkussen. Een waar woord. Hopen mensen zouden geen ruzie zoeken als ze wat meer te doen hadden. Hij staarde tevre-

den naar de jongens die zwijgend hun werk deden. Werken was toch maar de beste medicijn voor die ruziezoekers. Dat zag je maar weer. Hij wierp een blik naar de klok die op slag van tien stond. Het moment om zich te verwijderen was aangebroken. "Ik ga even een bakkie doen", kondigde hij aan. Piet knikte zwijgend, waarmee hij te kennen gaf dat de zorg voor het bedrijf op zijn schouders rustte. De zon scheen en een jolige wind woei wat oude kranten, die in een hoek van de kerk bij de kerktoeren lagen, speels omhoog. Het enig teken van leven dat zich op het plein afspeelde. De oude baas drentelde weg en toen hij nog niet uit het gezicht was legden de jongens het werk neer. Ze staarden elkaar aan en veegden zich het denkbeeldige zweet van het gelaat. Om toch maar wat te doen, want eigenlijk waren ze nog een beetje kwaad op elkaar en niet bereid om de eerste stap ter verzoening te doen. Dus begonnen ze maar weer te werken wat eigenlijk zonde was nu de baas er niet was om hen aan te moedigen.

De een boende terwijl de ander dweilde; ze namen elkaar zijdelings op en opeens vroeg Piet, die als oudste ook de wijste wilde zijn, "Waar ga jij eigenlijk op school... ik bedoel, op welke soort van school?".

"In de Stationstraat, op de christelijke", zei Bram. Hij staarde de ander een beetje verbaasd en afwachtend aan. Deze kuchte en vroeg of het de lagere was, waarop Bram antwoordde dat dit logisch was. Hij was elf en zou na de vakantie naar de zesde en laatste klas gaan. Dan was hij van het gesodemieter af en vrij om te gaan doen wat hij wilde.

"Haha, de lagere", mompelde Piet nadenkend en alsof hij zich deze vorm van onderwijs nog vaag kon herinneren, nou, ik ga op de H.B.S. Na de vakantie het tweede leerjaar".

Bram begon pesterig te grinniken. Wat een opschepper, dacht hij, maar hij vroeg: "Moet ik nou op

m'n knieën vallen voor jou ?".

"Ach nee", weerde Piet af, "dat komt later wel. Maar wat wou je eigenlijk worden ? Zeeman misschien ?".

Bram zei dat hij daar niet aan behoefde te twijfelen waarop Piet wijs begon te knikken. "Dat dacht ik wel", zei hij. "Misschien wordt ik dan wel reder of boekhouder bij een rederij en dan mag jij voor mij op je knieën vallen".

"Als je dood blijft misschien, maar eerder vast niet", viel Bram opeens woedend uit. De vissers waagden hun leven en werden door de reders met allerlei foefjes bestolen. Dat wisten zij als kinderen van vissers maar al te goed. Was dat het doel van die kale neet, wou hij daarom boven een ander uitsteken. Hij dompelde de dweil in het vuile water en sloeg ermee naar zijn rivaal die geschrokken terug week maar toch even te laat. De dweil raakte zijn overhemd dat vrijwel onmiddellijk een andere kleur aannam. Waarop hij begon te brullen en tot de aanval overging. Toen werd het tijd voor Bram, die een kop kleiner was, om de benen te nemen maar toch zag hij kans om de toekomstige reder met de dweil in het gezicht te raken. Daarmee onderbrak hij de aanval lang genoeg om het pakhuis uit te vluchten en tegen de oude baas op te tornen die net toevallig het koffiedrinken beëindigd had. Hij kreeg ook nog een deel van het water over zich heen dat voor Bram bestemd was. Hij stond even beteuterd te kijken, voor zover hij nog kijken kon daar ook zijn gelaat de volle laag gekregen had. Hij nam nog juist op tijd de pijp uit zijn mond en toen begon hij uit te varen.

"Schamen jullie je niet, stelletje steenezels dat jullie daar zijn. Om me achter m'n rug te belazeren. Om als ik even m'n hielen gelicht heb het werk neer te gooien en te gaan bakkeleiën. En de boel te verknoeien. Moet je zien wat een rotzooi met dat smerige water. En geen moer werk gedaan.

Willen de grote bink uithangen en spelen als kleine kinderen. Schamen jullie je niet ?"

Terwijl hij van de een naar de ander staarde werden zijn ogen groot van verbazing. De jongens stiekem te grinniken en naar elkaar te knipogen. "Daar begrijp ik nou geen mieter van", mompelde hij. "Zo slaan ze mekaar in rimpels en zo staan ze weer tegen mekaar te lachen".

Toen schoot hij opeens uit, nu echt kwaad wordend: "Vooruit zeg ik, opschieten, die wagen moet voor de middag klaar zijn, begrijpen jullie dat wel!".

Ze begrepen het heel goed. Bram greep de emmer en begon water te tappen terwijl Piet nog geen vin verroerde. Hij staarde met afgrijzen naar zijn overhemd en zijn keurige broek waar het water uitdroop. "Maar opa", protesteerde hij, "mag ik eerst wat anders gaan aantrekken ? Kijk toch, ik drijf". Het gelaat van de grijsaard werd ontsierd door een wrede glimlach. "Dacht je dat", grauwde hij, "maar dan zit je er wel even naast. D'r is geen mens die jou heeft opgedragen om je bast nat te maken. Pak maar flink aan dan droogt het vanzelf". Piet nam zuchtend de borstel ter hand. Hij wierp vernietigende blikken naar de oude man. Zij stuitten af op zijn spottende glimlach. Met opeen geklemde tanden verrichtten de jongens het werk dat hen opgedragen was.

De zon scheen en een lome wind stoeide met wat oude kranten in de hoek van de kerktoeren.

Ach ja, soms kan het leven ontzaggelijk wreed zijn.



"De klok hangt boven je hoofd (hij wees op de torenklok) dus de tijd heb je altijd bij de hand".

ONZE ZIEKENHUIZEN.

Door Matthijs A.Struijs.

Dat in ons land en in onze stad talloze instellingen op het gebied van de ziekenzorg uit particulier initiatief zijn ontstaan is een bekend feit. Dat ons moderne Holy-Ziekenhuis haar bestaan te danken heeft aan een aktie om een bekwame en alom gerespecteerde Diacones voor Vlaardingen te behouden, mag toch wel volstrekt uniek worden genoemd.

Die Diacones was mejuffrouw Gretha Hofstra die op 1 juli 1892 ging werken in de Diaconessenarbeid van de Nederlands Hervormde Gemeente te Vlaardingen. Om een ons onbekende reden neemt zij echter in 1896, per 1 september, haar ontslag. Dit kwam ter ore van de gemeente-geneesheren Hoogenboom en Kikkert en van de leden van het Burgerlijk Arm-bestuur Dorsman, Van Leeuwen, Maarleveld en Van Schravendijk, die haar onschatbare diensten aan de lijdenden hadden leren waarderen en altijd bij hun werk op haar hulp hadden kunnen rekenen.

Toen bleek dat zuster Hofstra best in Vlaardingen wilde blijven werken, maar dan onder een ander bestuur, vormden genoemde heren een voorlopig comité met het doel haar voor Vlaardingen te behouden.

Op 10 augustus 1896 zond het comité een twaalfstal jonge vrouwen de stad in die, met een circulaire en een intekenlijst gewapend, van de inwoners een jaarlijkse bijdrage voor zuster Hofstra's werk moesten zien los te krijgen. En dat lukte. Met veelal kleine, maar ook enkele grote bijdragen bracht deze aktie 904 gulden en 55 cent op en dat was voldoende steun om op 27 augustus de Vereeniging voor Ziekenverpleging op te richten. De toen-

malige gemeentesecretaris Jan van Schravendijk werd voorzitter, Dr H.Kikkert Czn., secretaris en Johannes Dorsman penningmeester. Gesteund door die vereniging kon 'pleegzuster' Hofstra aan haar zegenrijke werk blijven en zij zocht de zieke Vlaardingers thuis op, ongeacht hun rang, stand of geloofsovertuiging. Zij zorgde voor kleding en verbandmiddelen, maar ook voor melk en eieren. In het laatste kwartaal van 1896 respectievelijk 675 liter en 708 stuks!

Vanaf de oprichting van de vereniging was er al gesproken over de wenselijkheid een ziekeninrichting te stichten, zodat ernstig zieken dáár in plaats van thuis verpleegd konden worden. Voordien was er wel iets dat op een ziekenhuis leek, maar dat was tót 1887 slechts een barak aan de Kortedijk en in 1887 een paar lokalen in het Hofgebouw aan de Hoflaan waar 5 bedden stonden. Voor epidemiën werden noodlokalen ingericht. Eén en ander onder toezicht van het Burgerlijk Armbestuur.

In april 1897 huurde de vereniging dan ook het huis Callenburgstraat G 69 van de Gebroeders Kijne voor 240 gulden en 36 cent per jaar, om dat pand als ziekenhuis en als woning voor de verpleegsters in te richten.

(Dit pand is het tegenwoordige huisnummer Callenburgstraat 41/41a en niet nummer 19 zoals Postma in zijn 'Korte geschiedenis van Vlaardingen' blz. 71 beweert).

De vereniging werd zoals steeds door de bevolking goed gesteund zodat een groot deel van de inrichting werd geschonken, de waterleiding gratis werd aangelegd, alsmede giften in geld werden ontvangen. De gemeente Vlaardingen hielp met een jaarlijkse subsidie van f 500,-.

Al op 8 mei werd het huis met drie bedden geopend en tot de 1e januari van het volgende jaar werden



Callenburgstraat 41, het voormalige eerste ziekenhuis. Foto: november 1982.

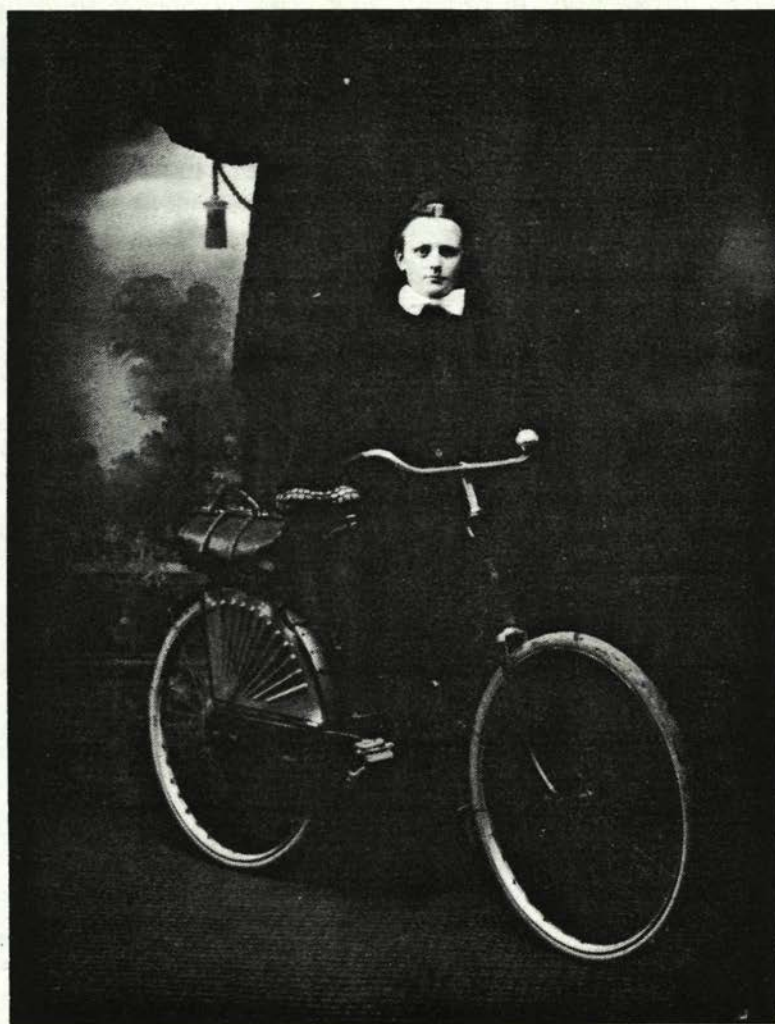
er al 15 mensen verpleegd. Het aantal bedden werd al spoedig tot 5 en 6 uitgebreid.

Er werd ook geopereerd en ... "met gunstig gevolg". Bijzonder ingenomen was de vereniging met het feit dat álle plaatselijke artsen hun ernstige patiënten deden opnemen.

Voor zuster Gretha was het een drukke tijd want hoewel zij werd geholpen door een huishoudster en een dienstbode, moest zij toch naast de zorg voor de zieken in het huis ook nog per dag zo'n 15 á 20 zieke mensen thuis bezoeken. Daarnaast leidde zij nog twee naaiverenigingen die kleding maakten voor het ziekenhuis en voor arme zieken. De zuster kreeg een jaargeld van 750 gulden voor haar voeding, kleding en huisvesting. Zij was gebonden aan een reglement dat haar onder meer verbood ook maar iets als beloning voor haar diensten van anderen aan te nemen.

De rekening van de vereniging sloot aan het eind van 1897 met een tekort van ruim 204 gulden (inkomsten 2.258 gulden, uitgaven 2762 gulden en 69 cent), maar de vereniging rekende al weer, en terecht, op de steun van de bevolking, zodat althans dít tekort in het volgende jaar was weggewerkt.

Al in het jaarverslag over 1899 werd gesteld dat het huis in de Callenburgstraat eigenlijk voor het doel ongeschikt is. De zes bedden staan te dicht bij elkaar, waardoor isolatie van een ernstig zieke onmogelijk is. Zelfs het maximum van 6 zieken kan soms niet eens geplaatst worden omdat rekening moest worden gehouden met de sekse van de patiënten. De gang is te smal voor het binnenbrengen van de zieken en voor een bad moeten de zieken langs een veel te smalle trap naar boven worden gedragen. Op de begane grond is voor het bad totaal geen plaats. Het huis is gehorig en er kon en werd erg gemakkelijk door de ramen naar



Zó gingen de diaconessen de wijk in. Bij gebrek aan een foto van zuster Hofstra hierbij een foto van zuster Aries. Fotograaf Dijkers gaf met deze foto overigens blijk van een goed oog voor karakteristieke situaties door óók de fiets in zijn studio te halen!

binnen worden gekeken, ook in de operatiekamer, die het echter niet zonder het licht via dat venster kon stellen.

Het huis is zo vol dat ook de kamer van de zuster vele malen als ziekenkamer moest worden gebruikt. Ook miste men een lijkenbewaarplaats.

Al deze bezwaren staan in een nota aan het gemeentebestuur uit 1899. In die nota wijst men er op dat de stadsbevolking alsmaar toeneemt, waardoor het ziekenhuisje straks helemaal onvoldoende zal zijn. Mede in overleg met die begunstigers die 10 gulden of meer per jaar betalen, wil de vereniging een nieuw ziekenhuis stichten, maar dat dan eventueel overdragen aan een financieel krachtiger lichaam, terwijl de vereniging zich dan alleen tot het wijkwerk zal bepalen.

Medio 1899 vervaardigde Pleun van den Berg, bouwkundige van de "Hollandia", een voorlopig bouwplan dat echter, hoe eenvoudig van opzet ook, toch nog 18.000 gulden zou moeten gaan kosten.

In mei 1900 reageerde de gemeenteraad op de nota door de vereniging voor 30 jaren om niet een perceel gemeentegrond aan de Hofsingel bij de Binnensingel ter beschikking te stellen voor het stichten van een ziekenhuis.

Verder werd een renteloze en een rentedragende geldlening gegarandeerd tot 20.000 gulden en 1500 gulden per jaar subsidie. Dit laatste was niet de bedoeling van de vereniging want die had gevraagd om een subsidie tot het bedrag van de exploitatie onder aftrek van de verpleeggelden.

De vereniging werd verplicht de onvermogene zieken op te nemen voor een gemeentelijke bijdrage van 75 cent per etmaal per patiënt. De vereniging achtte dit te weinig en het bedrag is later dan ook verdubbeld.

Dankbetuiging.

De ondergeteekende betuigt bij dezen zijn hartelijken dank aan den WelEd. Zeergeleerden Heer Dr. HOOGENBOOM, voor de liefderijke en zorgvuldige behandeling bij zijn gevaarlijke ziekte en operatie ondervonden; ook tevens aan Zuster HOFSTRA en aan Mej. de Wed. VAN VEEN voor de trouwe zorg tijdens zijn verblijf in het Ziekenhuis aan hem besteed en ook aan het verdere Bestuur der Vereeniging voor Ziekenverpleging.

A. DE RUITER.

Vlaardingen, 17 Febr. 1898.

Dankbetuiging

aan den WelEd. ZeerGel. Heer Dr. HOOGENBOOM, voor de goed geslaagde gevaarlijke operatie, en verdere zorgvuldige behandeling mijner langdurige ziekte.

Eveneens aan het Ziekenhuis Callenburghstraat, voor de liefderijke verpleging sinds mijn verblijf aldaar.

5.3.1898

J. W. VORKINK.

DANKBETUIGING.

De ondergeteekende voelt zich gedrongen langs dezen weg zijn innigen dank te betuigen aan Dr. C. M. HOOGENBOOM en Dr. H. KIKKERT, voor de zoo gelukkig geslaagde operatie, die zijn vrouw en zoon in het Ziekenhuis alhier hebben ondergaan.

Ook de liefderijke en zorgvuldige behandeling, ondervonden van Zuster GRETHA en hare assistente, Mej. de Wed. VAN VEEN, zijn niet genoeg te roemen. Hij kan daarom niet nalaten het Ziekenhuis in ieders belangstelling aan te bevelen.

A. VAN DER ROEST.

Vlaardinger-Ambacht, 29 April '99.

De bouw van het nieuwe ziekenhuis verloopt voor-
spoedig. Als laagste inschrijver werd het werk
aangenomen door Jan van der Wal te Vlaardingen
en Zegert Gelens te Schoonhoven voor 19.625 gul-
den. Het totale stichtingsbedrag kwam echter op
30.801 gulden en 5 cent. Er was 20.000 gulden ge-
leend en het tekort werd aangevuld door het houden
van een bazar en een verloting die samen ruim
5.700 gulden opbrachten, door een buitengewone
gemeentesubsidie van 3.000 gulden en 1.700 gulden
extra giften vanuit de bevolking.

Op 26 oktober 1901 werd het gebouw voor zijn be-
stemming in gebruik genomen, op 12 november ge-
volgd door de officiële opening.

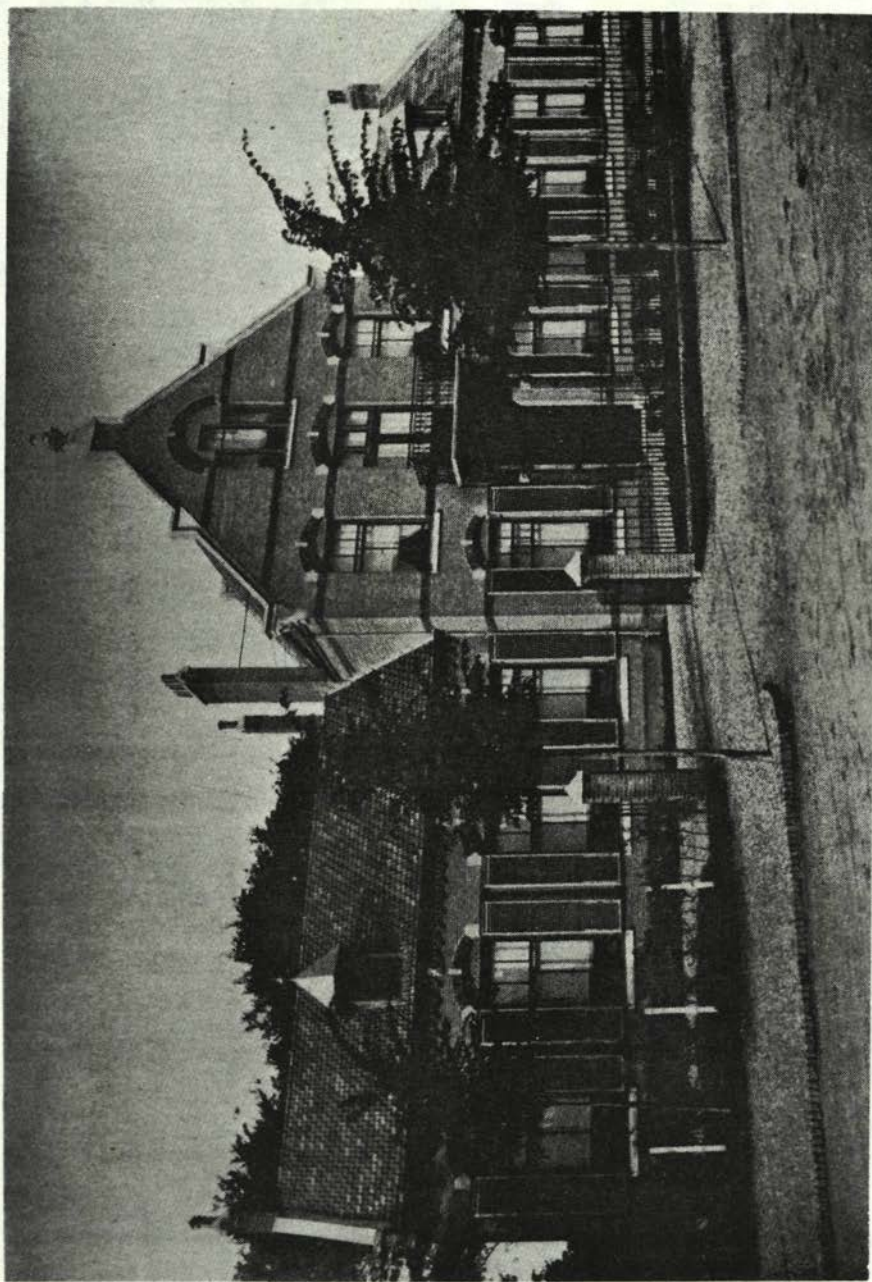
Jan van Schravendijk legde in zijn openingswoord
de nadruk op de in zo'n ruime mate ondervonden
steun van de Vlaardingse bevolking. Maar ook de
gemeenteraad werd bedankt, want alle besluiten
rond de stichting van het ziekenhuis werden zonder
discussie of hoofdelijke stemming aangenomen.

Het aantal bedden in het nieuwe gebouw was 25 en
die stonden in twee kleine en 4 grote zalen. De
twee kleine zalen waren bedoeld voor "meer beta-
lenden", dus toen begon het 'klasse' liggen al!

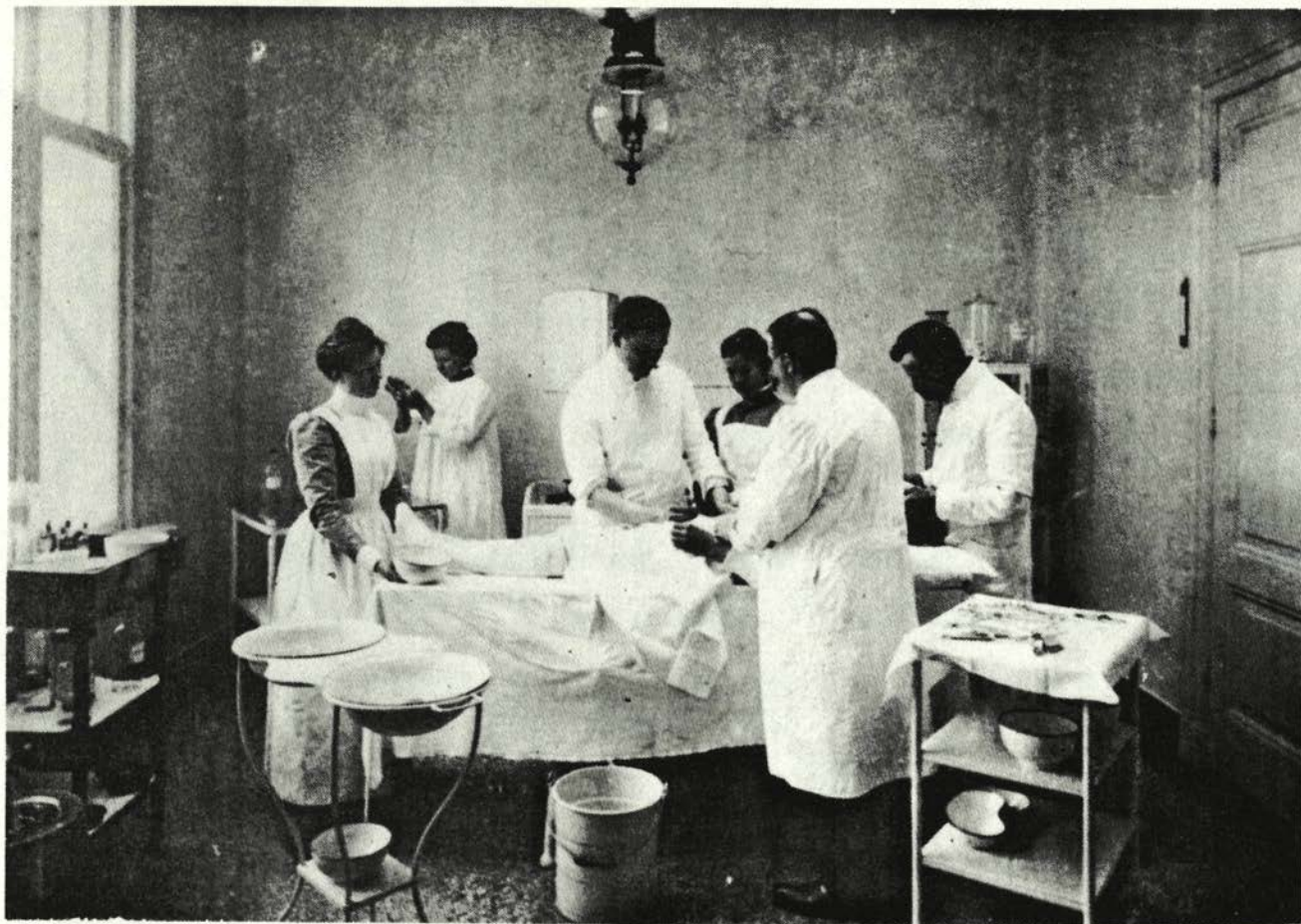
Er waren twee badkamers, een operatiekamer en eni-
ge woonkamers voor de verpleegsters. Verder een
keuken met een enorm fornuis, waaraan de Vlaar-
dingse smid Van den Kerkhoff veel zorg had besteed
en dat erg doelmatig was.

Boven de trap was een beschilderd raam waarop
"Hygiëa", de godin der geneeskunde en het Vlaar-
dingse gemeentewapen. Boven waren dan nog enige
logeerkamers en een paar grote droogzolders.

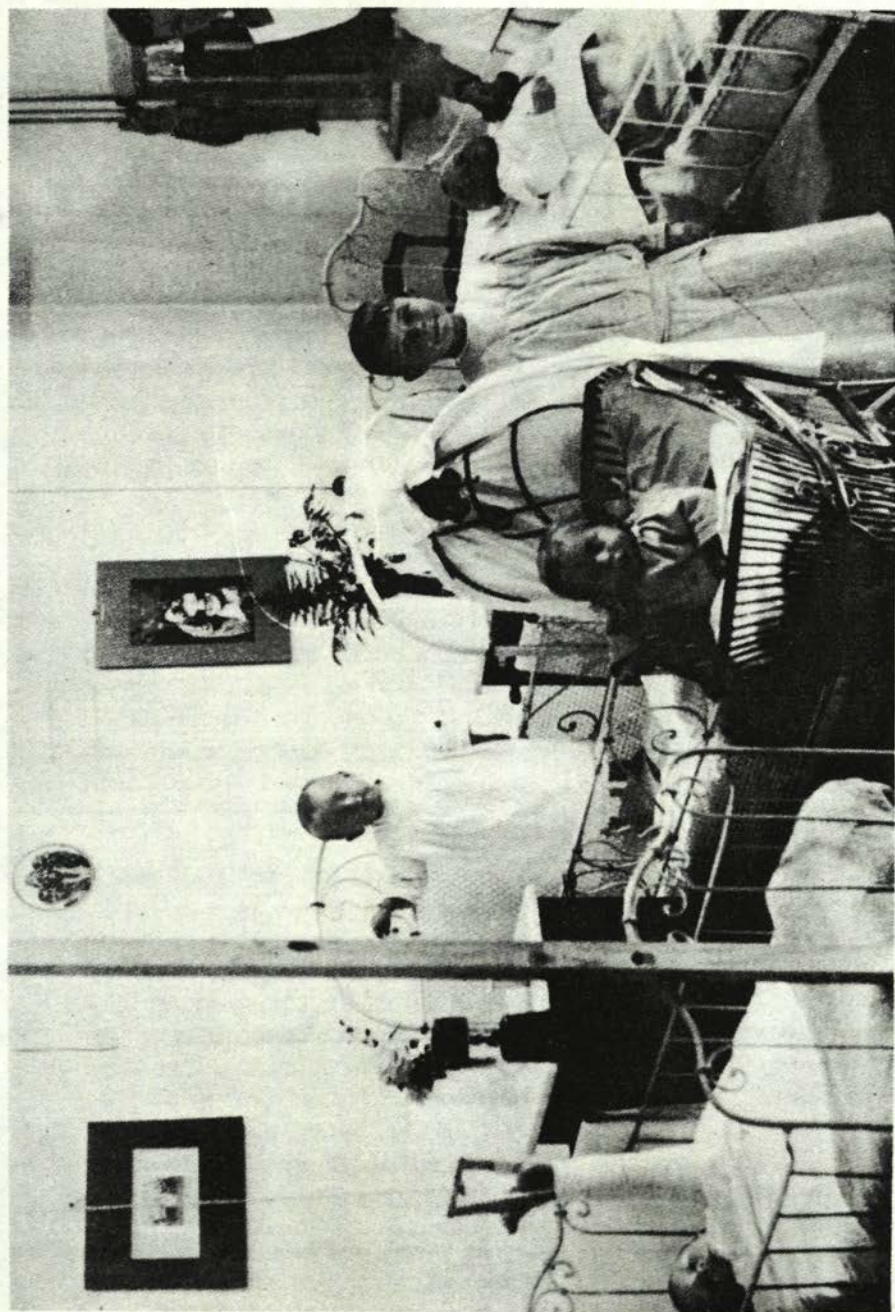
De verpleegkosten bedroegen in die tijd 2 gulden
50 cent tot 5 gulden voor de eerste klasse en voor
de overige 1 gulden en 50 cent, maar dat bedrag
kon lager worden als de patiënt geen middelen had.



De eerste opzet van het Hofsingelziekenhuis was eenvoudig en doet huiselijk aan.



De operatiekamer van het Hofsingelziekenhuis. In onze ogen misschien schrikwekkend eenvoudig, maar toch kwamen velen hier weer gezond vandaan!



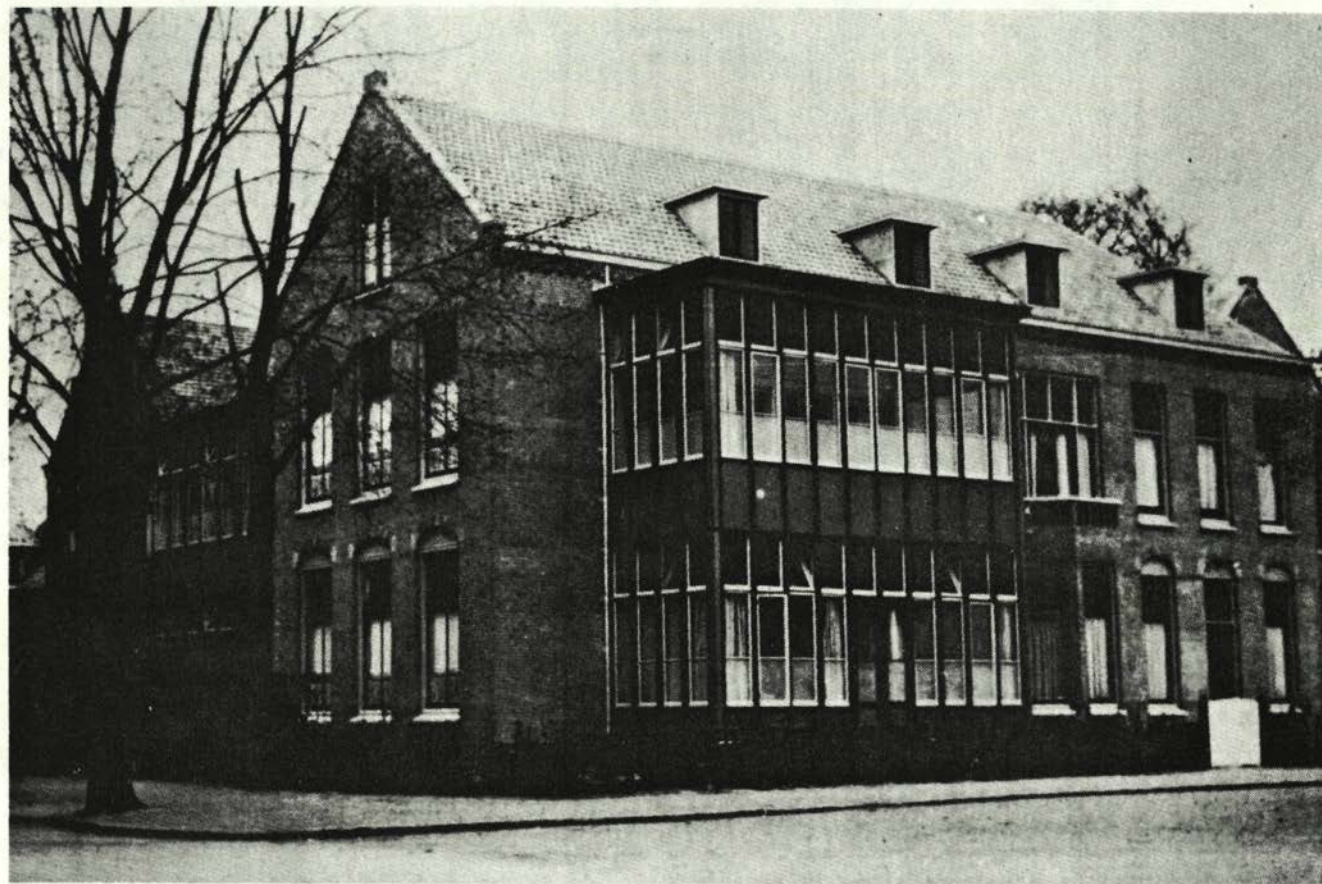
De kinderzaal in het Hofsingelziekenhuis.

In 1902 kreeg de vereniging een grote teleurstelling te verwerken: zuster Hofstra nam tegen 1 oktober haar ontslag! Men had er gewoon niet aan gedacht dat zij ooit weg zou gaan, maar niettemin: zij ging, een goed draaiend ziekenhuis achterlatend. Nú geen aktie om haar te bewegen te blijven en zelfs in de krant kon ik niets over haar afscheid vinden. Bij het 25 jarig bestaan van het ziekenhuis in 1926 werd haar naam niet eens meer genoemd. Als Diacones, die de verpleging als liefdewerk beschouwde, zal zij dat zelf niet erg gevonden hebben, maar toch... Het zou zelfs passend zijn geweest als het Holy-Ziekenhuis in plaats van die naam het Hofstra-Ziekenhuis zou zijn genoemd!

In 1905 begon een reeks uitbreidingen die het gebouw uiteindelijk op een capaciteit van 170 bedden zou brengen. In dat jaar werd namelijk een gebouw voor besmettelijke zieken opgetrokken dat in 1906 gevolgd werd door de bouw van de gelijkvloerse serre aan de Binnensingel. Voor die serre werd een bedrag van 2.000 gulden geschonken door een Amsterdamse fundatie die alleen bekend wilde zijn onder de initialen "F.S.S."

Bij de geboorte van Prinses Juliana in 1909 ontving haar moeder van de ingezetenen van Zuid-Holland een geldbedrag, wat zij op haar beurt weer schonk aan diverse instellingen. Het ziekenhuis ontving daar 538 gulden van, wat kon worden aangewend voor de inrichting van een kinderzaal. De plannen daarvoor waren echter nog niet afgerond en daarom werd dit bedrag rentegevend belegd.

In 1921-1923 werd een vleugel bijgebouwd. De aanemer Jan le Comte uit Sommelsdijk bouwde de vleugel aan de Binnensingel voor 66.850 gulden. In dat jaar waren er 219 patiënten, waarvan 161 herstelden, 18 gedeeltelijk herstelden, 4 niet



Na vele uitbreidingen kreeg het Hofsingelziekenhuis uiteindelijk dit aanzien.

herstelden en 22 overleden. De overige 14 waren op 1 januari van het volgende jaar nog in het ziekenhuis. Er werden 127 operaties verricht en er werd 121 maal poliklinische hulp gegeven.

In 1924 werd, waarschijnlijk voor de eerste keer, twee maal van het ziekenhuis gebruik gemaakt voor bevallingen.

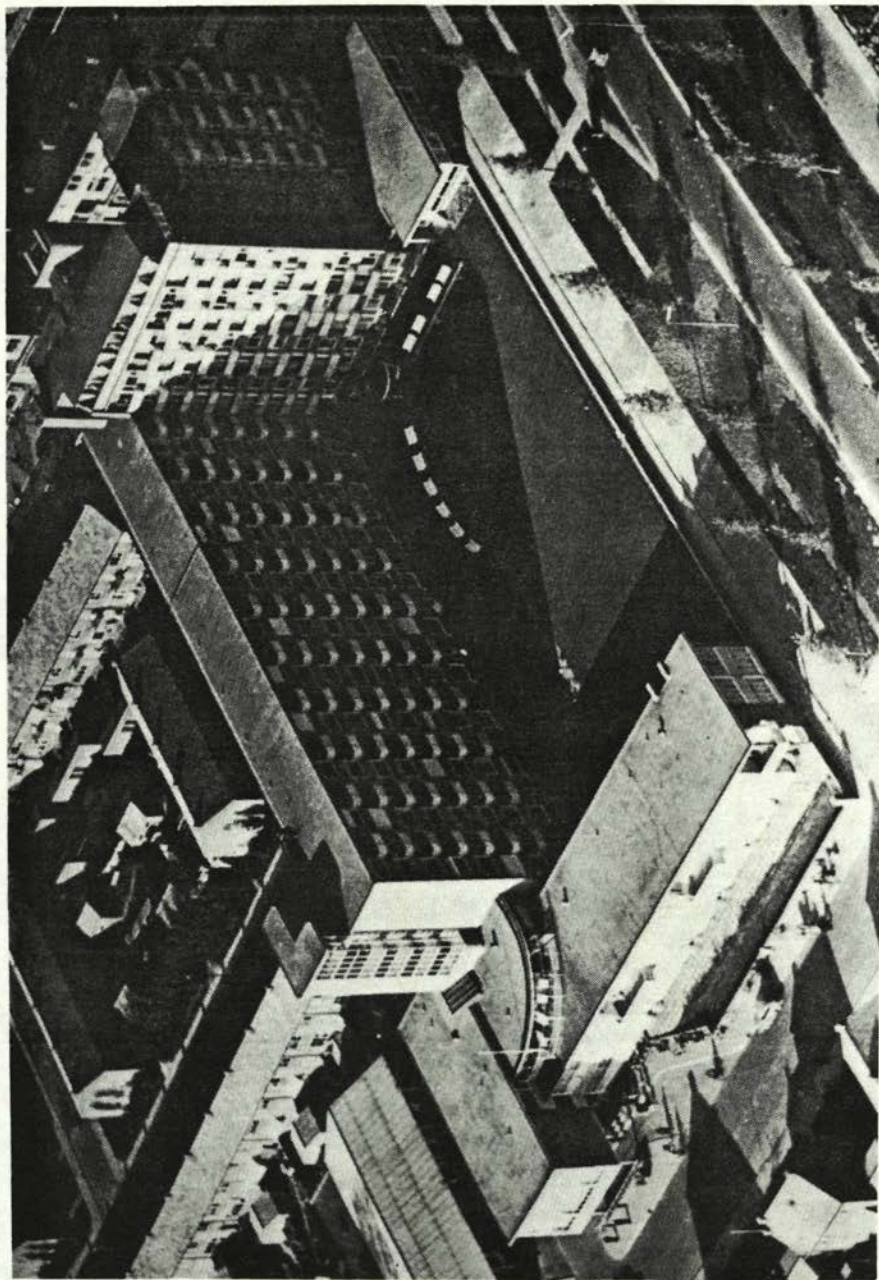
Het ziekenhuis werd regelmatig verrijkt met nieuwe apparatuur, zoals een hoogtezon, röntgenapparaat, een ijskast enz. Vaak waren dit geschenken van burgers waarvan velen uit de bevolking profiteerden, want elk nieuw apparaat betekende minder reizen naar andere steden voor bepaalde behandelingen. Ook de aanschaf van een lift, waardoor ook de bovenverdieping voor de zieken kon worden gebruikt, werd grotendeels uit giften bekostigd.

Na jaren woekeren met de ruimte werd in 1953 het Flatziekenhuis aan de Soendalaan gesticht. Een tijdelijke oplossing in afwachting van grotere nieuwbouw.

In 1956 besloot de Vereeniging voor Ziekenverpleging de exploitatie van het Algemeen Ziekenhuis met ingang van 1 januari 1957 over te dragen aan een door de Gemeente Vlaardingen op te richten Stichting Algemeen Ziekenhuis.

(In 1952 waren er plannen om te komen tot oprichting van een protestants-christelijk ziekenhuis, maar tot opluchting van de toenmalige geneesheer-directeur is dat niet doorgegaan, waardoor zijn eigen bouwplannen meer kans maakten).

Al in 1954 werden de eerste plannen gemaakt voor de bouw van een geheel nieuw en groots opgezet ziekenhuis, maar daarmee werd pas in 1958 begonnen. De bouw werd in drie fasen uitgevoerd. Op 17 mei 1965 werd het Holy-Ziekenhuis geopend. De totale stichtingskosten ervan bedragen wat men noemt "een



De Billitonflat voor Bejaarden aan de Burgemeester Pruisssingel. Links onder het Flatziekenhuis.

veelvoud" van de stichtingskosten van het Hofsingelziekenhuis: 30.000 gulden tegen 3.000.000 gulden! Maar dat waren dan ook 25 bedden tegen 375!

Het gebouw aan de Hofsingel heeft nog enkele andere bestemmingen gehad, maar is inmiddels gesloopt. Op dat nu zo klein lijkende stukje grond heeft zich in de loop der jaren heel wat afgespeeld: vreugde bij een geboorte of bij een geheel herstel, verdriet bij een definitief afscheid. Ook in het moderne Holy-Ziekenhuis spelen die tonelen zich af, maar we hebben de zekerheid dat ook van de daar dienenden kan worden gezegd wat in 1897 van zuster Gretha Hofstra werd gezegd:

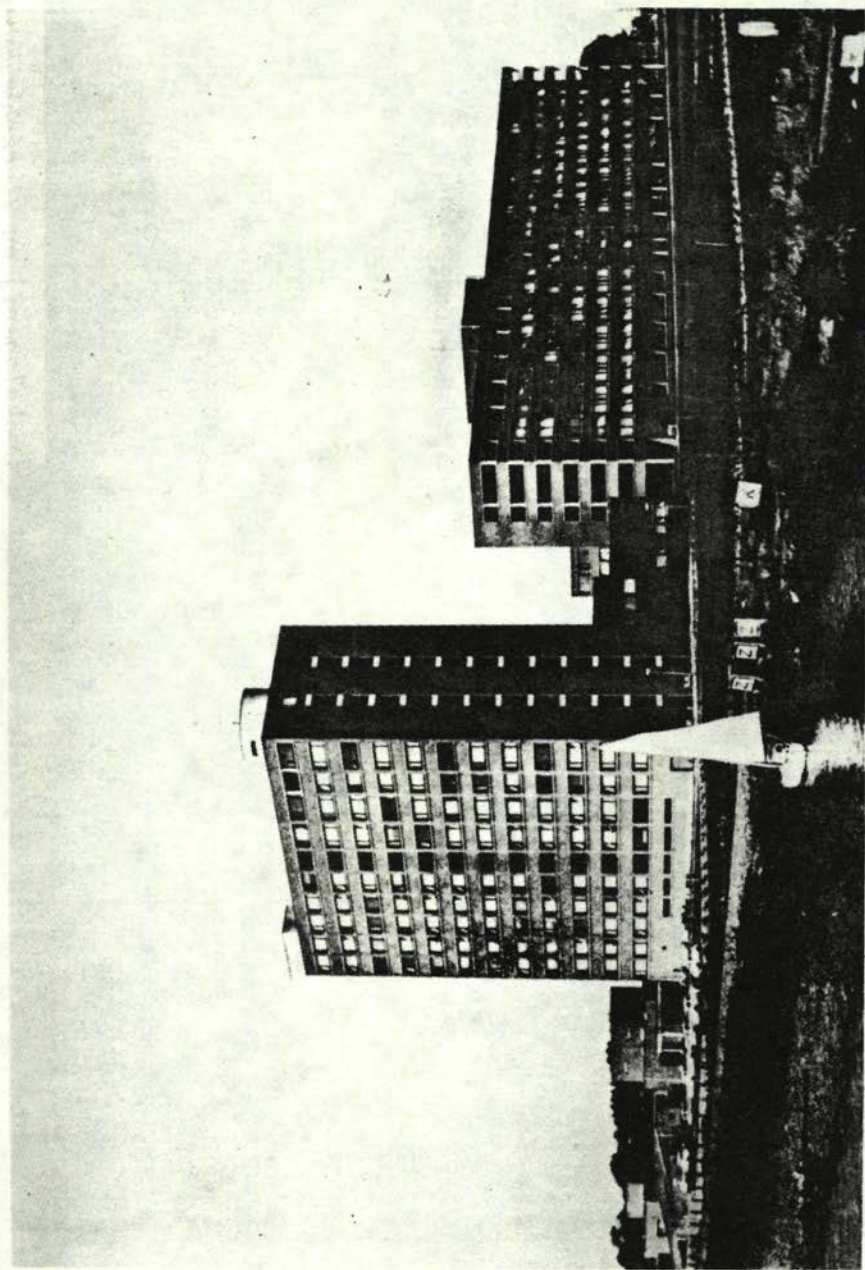
"Toch volbrengt zij met de meeste opgewektheid en liefde haar dikwijls zo moeilijke taak".

Dat dit anno 1982 ook op de verplegers slaat is duidelijk en het is goed dit van onze eigen ziekenhuis te weten!

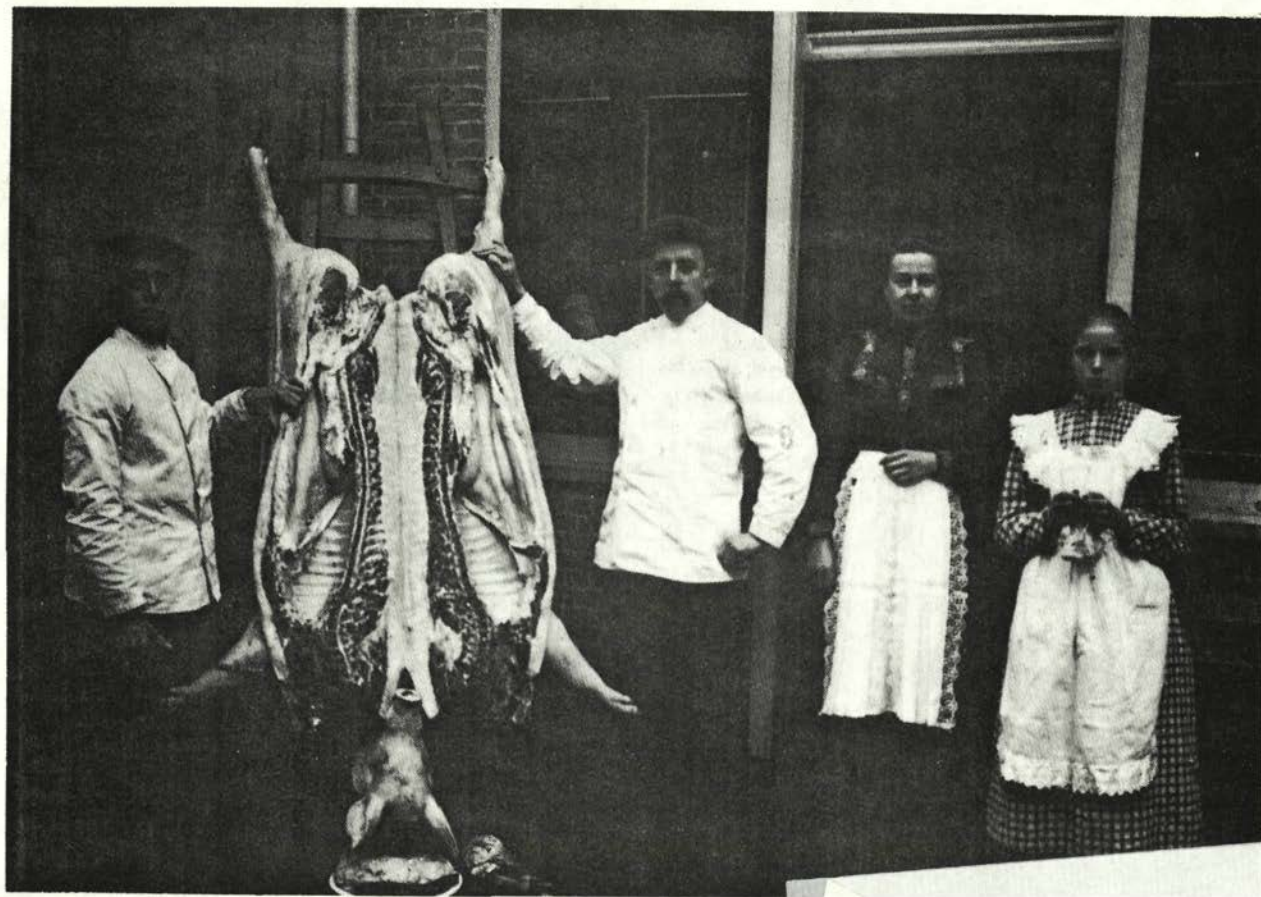
*

Voor dit artikel werd gebruik gemaakt van de Jaarverslagen van de Vereeniging voor Ziekenverpleging en van het Archief van die vereniging.

Verder werd de Nieuwe Vlaardingsche Courant geraadpleegd, alsmede een publikatie die werd uitgegeven bij de opening van het Holy-Ziekenhuis.



Het Holy-Ziekenhuis kort na de opening.



Zó "leerde" een varken. De foto is gemaakt bij de Sp
van A.C.Boeije aan de Rijkestraat.

REAKTIES VAN LEZERS.

De heer W. van der Vaart te Doetinchem reageerde op de tweede zwerftocht van de heer Wijnhorst in Tijd-Schrift nr 26 en wel speciaal op het daarin meegedeelde over de slagerij van Van Heijst aan de Waalstraat waar de heer Van der Vaart een tiental jaren heeft gewerkt. In zijn brief geeft hij de gang van zaken weer bij het slachten van de varkens.

"Alvorens de varkens tot ontbloeding werden gebracht werden zij namelijk eerst verdoofd door het slaan van een ijzeren pen in de hersenen. Na volledige ontbloeding werd het varken overgoten met water met een temperatuur van rond 60° Celsius en vervolgens van het haar ontdaan door een haarschrapper. Na het schrappen -resp. het ontdoen van het haar- werd het varken op de varkensladder (leer) gehangen en eerst daarna werden de ingewanden eruit gehaald. Het hangen op de ladder werd niet gedaan om het varken te laten uitzakken, doch om het te kunnen doorhakken (in de lengte uiteraard). Lang heb ik gezocht waar het gezegde "Een varken leert nog na de dood" vandaan zou kunnen komen, doch al mijn naslagwerken laten mij in de steek!"

Zoals vele anderen merkt ook hij nog op dat bakker Van Raalt de Regenten van het Van Leydenshofje een tientje te veel voor zijn broden laat betalen!

*

Een tweede reactie is een uitvoerige brief van mevrouw Torenstra uit Monster, die in Vlaardingen werd geboren en daardoor de laatst verschenen Tijd-Schriften met veel genoegen heeft gelezen. In haar brief vertelt zij over haar jeugd in Vlaardingen

en die was niet gemakkelijk, maar, schrijft zij aan het eind van de brief "ik schrijf dit niet met gramschap in mijn hart want ondanks bittere armoe en het gemis van een vader, ben ik nooit echt ontevreden geweest".

Hoewel de verleiding groot is haar brief in zijn geheel op te nemen kozen wij voor een stukje over het 'soephuis'.

"Toen ik dan zo'n jaar of twaalf, dertien was, (rond 1930, red.) werkte mijn moeder ook in de spijskokerij in de Paterstraat (Koeiensteeg) en als er zaterdag erwtensoepp gekookt werd, moest er de avond van te voren een tobbe uien schoongemaakt worden, dat was ook moeders werk. Ze zat dan met een stofbril op voor het tranen van haar ogen, en omdat ik al zo groot was, (mocht) ik mee om te helpen. Ook viel ik wel eens in voor haar want ze had veel last van spit in haar rug. Dan was ik om zes uur present en deed moeders werk, alles schoonmaken, en om elf uur begon de soepuitdeling. Het personeel bestond uit twee mannen, een oude vrouw en moeder. De mensen kwamen achterom langs de balie met hun pannetje. De mannen stonden te roeren en te scheppen in een hele grote ketel en wij reikten dan de pannetjes aan. Er ging een liter soep in. Aan de voorkant gingen de mensen er weer uit, dus stonden we constant op de tocht want achter en voordeur stonden open. De heer Buters, dat was een kerkvorst, zat er dan om de bonnetjes aan te pakken, maar hij zat beschut in een klein warm hokje. Als dan om twaalf uur de soep op was moest alles weer schoongemaakt worden en totaal verkleumd ging je dan om twee uur naar huis. Het hele soephuis daar was koud, donker en nat. Verder waste mijn moeder zes wassen per week voor andere mensen en allemaal met de hand, want wasmachines waren er toen nog niet. Voor een groot deel heeft mijn jeugd bestaan uit armoe en gemis".

n geldig op
INSDAG
nuari 1933

Alleen geldig op
DINSDAG
17 Januari 1933

Alleen geldig op
DINSDAG
31 Januari 1933

Alleen geldig op
DINSDAG
14 Februari 1933

J 2

UITDEELING
aardingen

n geldig op
NDERDAG
anuari 1933

J 8

SPIJSUITDEELING
Vlaardingen

Alleen geldig op
DONDERDAG
19 Januari 1933

J 14

SPIJSUITDEELING
Vlaardingen

Alleen geldig op
DONDERDAG
2 Februari 1933

J 20

SPIJSUITDEELING
Vlaardingen

Alleen geldig op
DONDERDAG
16 Februari 1933

J 3

UITDEELING
laardingen

n geldig op
ATERDAG
anuari 1933

J 9

SPIJSUITDEELING
Vlaardingen

Alleen geldig op
ZATERDAG
21 Januari 1933

J 15

SPIJSUITDEELING
Vlaardingen

Alleen geldig op
ZATERDAG
4 Februari 1933

J 21

SPIJSUITDEELING
Vlaardingen

Alleen geldig op
ZATERDAG
18 Februari 1933

I 4

I 10

I 16

I 22

Zéér recent ontving het gemeentearchief een blad met "soepbonnen" ten geschenke. Hierbij een deel van zo'n blad uit ongeveer dezelfde tijd als waarover mevrouw Torenstra schrijft. De bonnen werden door welgestelde Vlaardingens gegeven.

Verder ontvingen wij van de heer B.Meeldijk te Vlaardingen het onderstaande gedichtje.

DE HARINGVISSCHERIJ 1910 - 1920 WERD DUUR BETAALT.

De Haring of de disselvaart, ik mocht er niet van roemen, maar ik moest omdat de nood mij dwong het nog een uitkomst noemen.

Ik ging naar Vlaardingen en ik zocht daar vaart, ik nam afscheid van mijn vrienden, van vader, vrouw en kroost en kind, ik hoop u allen in welstand weer te vinden.

En plotseling ging er bericht langs deze draad dat de schipper met zijn volk behouden naar binnen gaat.

Ik zal dat logger leven niet zozeer verachten, de rijst met bier gaat nooit uit mijn gedachten.

En 's avonds bij het eten dan hoort men het gebed, het eten is wel goed, maar meest wat weinig vet.

Geen boter van de koe, men noemt het margarine en zo het meestal gaat een lepel met z'n drieën of drie lepels met z'n tienden met de bienen tegen het vuur.

Zo'n leven op den duur, mijn vijand zou ik het niet wenschen, 't is met z'n tweeën in eenmans kooi, neem dat eens aan, als dank gestoken van de vlooiën, bewusteloos van de stank.

Ik schei er uit mijn vrienden, genoeg voor deze keer, gaat zelf eens ondervinden, dat is de beste leer.

*

Verder werden nog enkele mondelinge reacties ontvangen waaruit gebleken is dat de inhoud van Tijd-Schrift erg op prijs wordt gesteld. Uiteraard tot vreugde van de commissie Tijd-Schrift!

KONTRIBUTIE 1982.

Op de ledenvergadering van 19 januari 1982 werd besloten tot verhoging van de kontributie over 1982 met f 3,50.

Dit besluit werd op de vergadering van 13 en 14 september 1982 door de leden bekrachtigd.

Voor de betaling van deze f 3,50 is bij dit Tijd-Schrift een acceptgirokaart bijgevoegd.

Betaling per omgaande wordt zeer op prijs gesteld!

OPROEP VOOR AANVULLING VAN COMMISSIES.

Door allerlei omstandigheden moeten drie verenigingscommissies dringend voorzien worden van nieuwe leden. Dit betreft de volgende commissies:

lezingencommissie,
interviewcommissie,
en excursiecommissie.

Het bestuur doet een klemmend beroep op u zich hier voor te melden.

Opgave gaarne aan het secretariaat.

GEVRAAGD :

Verhalen voor publikatie in Tijd-Schrift!

Inzenden aan: Mevr.E.C.van der Vlis-Dijkema, Markt 7.

AANBIEDINGEN IN PRIJS VERLAAGDE BOEKEN.

Nogmaals wordt u er op attent gemaakt dat de Jaarboeken 1977 t/m 1981 momenteel in prijs zijn verlaagd, wat voor later bijgekomen leden een goede gelegenheid is ontbrekende nummers aan te vullen. De Jaarboeken kosten per stuk f 9,90, alle vijf samen f 45,-.

Verder is ook "Van Steurvisser tot Stedeling", over de archeologische vondsten in Vlaardingen in 1950-1960 tijdelijk afgeprijsd: f 10,- per stuk.

Het speciale Tijd-Schrift nr 25 "De Schoolstraat" is in prijs verlaagd tot f 6,50 per stuk.

Met de feestdagen in het vooruitzicht stuk voor stuk uitstekende kado's!

Verkoopadressen:

- Boekhuis Den Draak, Veerplein 33, tel. 35.88.22.
- Boekverkoper Aart Pontier, Smalle Havenstraat 3 en De Loper 16, tel. resp. 34.43.04 en 74.32.15.
- Gemeentelijke Archiefdienst, Plein Emaus 5.
- Streekmuseum Jan Anderson, Kethelweg 50, 34.38.43. en bij het secretariaat van de vereniging.

HERINNERING AFHALEN VAN JAARBOEKEN.

Het blijkt dat een aantal leden het hun toekomende Jaarboek niet hebben afgehaald. Het betreft de Jaarboeken 1977 t/m 1981. De leden die dit aangaat worden aangeraden hun boek(en) alsnog af te halen, want nu de boeken goedkoper ter beschikking worden gesteld kan een bepaald jaar wel eens uitverkocht raken. De boeken zijn op bovenstaande adressen af te halen tegen afgifte van de afhaalkaart voor het betreffende jaar.

NIEUWE UITGAVEN.

- * In stilte verscheen begin oktober 1982 een toch niet onbelangrijke uitgave van de Historische Vereniging Vlaardingen, namelijk het 1e supplement op de in 1975 verschenen Bibliografie van Vlaardingen.

Dit supplement, samengesteld door M.A.Struijs en Dr J.P.van de Voort, werd afgesloten op 1 april 1982 en bevat naast de opgave van de tussen 1975 en 1982 verschenen publikaties over Vlaardingen, óók de titels van 226 archiefinventarissen. In totaal omvat het supplement 581 titels en is voorzien van een inhoudsopgave en auteursregister. Het boekje is voor f 6,50 per exemplaar verkrijgbaar bij het secretariaat. Óók de Bibliografie 1975 is daar nog verkrijgbaar voor f 10,- per ex.

Beide uitgaven mogen zeker niet ontbreken in de handbibliotheek van de leden van de Historische Vereniging!!

- * Een tweede recente uitgave van de vereniging is een overdruk van drie artikelen uit twee Tijd-Schriften, namelijk de artikelen "Een gedachten-gang door het verleden" door G.J.Starrenburg en de beide "Zwerftochten door Vlaardingen in het begin van deze eeuw" door A.Wijnhorst, allen uit Tijd-Schrift nr 24 en nr 26.

Vanwege de aanhoudende vraag werd tot deze herdruk besloten en het werd een succes, want de eerste oplage van 125 exemplaren is inmiddels uitverkocht met nog enige tientallen bestellingen voor een nieuwe oplage die eind november gereed zal zijn. Belangstellenden kunnen zich richten tot het secretariaat. Het boekje kost f 6.50.

* De Midden-Delfkrant, een uitgave van de Midden-Delfland Vereniging, verscheen in oktober met een themanummer dat hier graag onder uw aandacht wordt gebracht. Het blad behandelt op een aantrekkelijke manier de geschiedenis van Zouteveen, onder de titel: "Van Ambachtsheerlijkheid tot buurtschap. Zevenhonderd jaar Zouteveen", door Arie Olsthoorn. Het blad is goed geïllustreerd, o.m. met vier tekeningen van de hand van onze voorzitter, Paul Westerdijk. Warm aanbevolen!

Het blad is verkrijgbaar door storting van f 7,50 (incl. verzendkosten) op postrekening 3928463 t.n. v. Midden-Delfland Vereniging te Vlaardingen, onder vermelding van "Zouteveen 700".

15 JARIG JUBILEUM.

Dit jaar bestond onze vereniging 15 jaar en dat was voor Shell Nederland N.V. aanleiding om de vereniging 15 x f 10,- aan te bieden, waarvoor de maatschappij ook vanaf deze plaats hartelijk dank wordt gezegd! Samen met nog een gift van f 25,- werd dit geld besteed voor de aanschaf van een cassetterecorder ten behoeve van de interview-commissie. Het apparaat werd op 21 oktober j.l. voor het eerst gebruikt bij de "Vertelsels uit de boetschuur" door mevrouw Boerdam-Schouten.

RESTEREND WINTERPROGRAMMA.

Dinsdag 18 januari 1983.

Nieuwjaarsreceptie.

"Wat verdween en wat bleef", 25 jaar stadsherstel in Vlaardingen door Jan Anderson.

Bethelzaal, Burg.Verkaedesingel, 20.00 uur.

Maandag 14 februari 1983. Jaarvergadering.

"De vis wordt duur betaald". Sociale en economische aspecten van de geschiedenis van de Nederlandse haringvisserij vanaf ca 1800. Met dia's. Door drs D.J.van der Veen uit Utrecht.

Zaal Maassluissedijk 7. 20.00 uur.

Maandag 14 maart 1983.

"Bouwkunde in het verleden". Met dia's.

Door H.Janse, architect bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist.

Grote zaal Het Valkenhof, Frank van Borsselenstraat 95. 20.00 uur.

Dinsdag 19 april 1983.

"De Vlietlanden". Dia-documentaire door Ir K. Boschma uit Maasland.

Dienstencentrum Drieën-Huysen, Willem de Zwijgerlaan 470. 20.00 uur.

Mei 1983.

Excursie naar de Vlietlanden. Nadere gegevens volgen nog.

Zie voor bijeenkomsten van andere historische verenigingen pagina 3 van het omslag.

EEN DRINGENDE OPROEP VAN DE COMMISSIE TIJD-SCHRIFT.

U heeft waarschijnlijk geen idee wat er aan vooraf gaat eer een exemplaar van Tijd-Schrift bij u in de bus komt. Nu, dat is heel wat, want om e.e.a. zo goedkoop mogelijk te houden wordt de gehele afwerking van het blad door enkele leden zelf gedaan. De commissie wil daar graag hulp bij hebben. Zij vraagt dan ook iemand die veel tijd beschikbaar heeft, in het bezit is van een auto en die bovendien over een behoorlijke werkruimte beschikt met vooral een grote tafel voor het verzamelen van de bladen.

Waarschijnlijk zal dit alles niet bij één persoon te vinden zijn, maar misschien stellen zich meer personen beschikbaar voor hulp, zodat e.e.a.te combineren valt.

Verder heeft de commissie ook nog wat bezorgers van Tijd-Schrift nodig. Sommige te bedienen stads-wijken zijn voor één man of vrouw wat te groot en moeten feitelijk gesplitst worden.

Wie helpen wil wordt verzocht contact te zoeken met de heer Struijs van de commissie Tijd-Schrift, Groeneweg 22, 's avonds na 7 uur telefoon 34 21 91 of overdag 34 29 72.

Bijvoorbaat hartelijk dank voor uw aanmelding!

EEN ENQUETE VAN DE LEZINGENCOMMISSIE.

De lezingencommissie wil graag de eigen leden van de vereniging de kans geven een verenigingsavond te verzorgen en roept daartoe uw medewerking in. Op de achterzijde van deze pagina is een enquête-formulier afgedrukt waarmee u de commissie kunt laten weten met welk (historisch) onderzoek u zich bezig houdt en ook of u de bereidheid hebt om een keer een verenigingsavond te verzorgen.

Het formulier kunt u toezenden aan het secretariaat of op een komende verenigingsavond afgeven aan de heer Wijnhorst van de commissie.

Na inzending zal door de commissie kontakt met u worden opgenomen.

Hierlangs afknippen.

Ondergetekende,

naam:

adres:

telefoon:

houdt zich bezig met de volgende onderwerpen:

en is bereid en in staat over:

een verenigingsavond te verzorgen.

Handtekening:

BIJEEENKOMSTEN VERENIGINGEN IN DE REGIO.

Historische Vereniging Maasland.

25 november 1982.

"Maasland in de 18e en 19e eeuw".

Lezing door D.J.Noordam in gebouw De Magneet, Huis te Veldelaan 16, Maasland. 20.00 uur.

20 januari 1983.

"Het boerenleven in deze streek in het begin van onze eeuw". Door S.de Jong,oud-voorlichter Consu-
lentschap Rundveehouderij. Dienstencentrum "'t
Maeslant", Hammerdreef 3/1, Maasland. (20.00 uur).

1 maart 1983.

Modeshow Scheveningse klederdrachten,verzorgd door
de "Vrienden van het Schevenings Museum" en vrou-
wenverenigingen en -bonden uit Maasland.

Gebouw 't Trefpunt, Kerkplein 11, Maasland. Grote
zaal. 20.00 uur.

Vereniging Oud-Dordrecht.

30 november 1982.

Lezing door L.Molhuizen, directeur van Stadsher-
stel te Den Haag en omgeving N.V., over de restau-
ratie Noordeinde/Oude Molstraat te Den Haag.

Consistorie van de Grote Kerk te Dordrecht.

20.00 uur.

Historisch Genootschap Roterodamum.

7 december 1982.

Inleiding door de Rotterdamse Gemeentearchivaris
drs R.A.D.Renting over 125 jaar Rotterdams Stads-
archief.

Gemeentearchief Rotterdam, Mathenesserlaan 315,
ingang achterzijde, Robert Fruinstraat. 20.15 uur.